

Eppu Rantala

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan YAMK-tutkinto

Sosionomi (YAMK)

Opinnäytetyö, 2022

KIRKON PERHENEUVOJIEN KÄSITYKSET SUKUPUOLISTA

TIIVISTELMÄ

Eppu Rantala

Kirkon perheneuvojen käsitykset sukupuolista

75 s, 5 liitettä

Kevät, 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden YAMK-tutkinto

Sosionomi (YAMK)

Johtamisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan palvelutuotannon kehittäminen

Perheneuvonta on osa kirkon erityissielunhoitotyötä, jonka perusajatuksena on antaa lyhytkestoista keskusteluapua parisuhde- ja perheasioissa sekä erilaisissa kriisi- ja muutostilanteissa. On tärkeää, että perheneuvonnan työntekijöillä on riittävästi tietoa ja taitoa sukupuolen tai sukupuolen moninaisuuden teemojen turvalliseen käsittelyyn niin asiakkaan kuin työntekijänkin näkökulmasta. sillä sukupuolen kokemus määrittelee jokaisen ihmisen identiteettiä aina tavalla tai toisella.

Opinnäytetyön tavoite oli saada tietoa siitä, minkälaisia ovat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perheneuvojen käsitykset sukupuolista. Kirkon perheneuvojen sukupuolikäsityksiä ei ole aiemmin tutkittu. Opinnäytetyön yhteistyötahona toimi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen Kasvatus ja perheasiat –yksikkö (KKP). Opinnäytetyö oli kyselytutkimus, joka toteutettiin määrällisenä ja laadullisena tutkimuksena. Kyseessä oli kokonaistutkimus, jonka perusjoukko oli 163 kirkon asiakastyötä tekevää perheneuvojaa. Aineisto kerättiin keväällä 2021 sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella, jossa oli suljettujen kysymysten lisäksi avoimia kysymyksiä. Vastausprosentti oli 36 (N=59). Määrällinen aineisto analysoitiin Webropol-ohjelmalla ristiintaulukoimalla sekä tarkastelemalla prosentiosuuksia ja merkittäviä korrelaatiokertoimia. Laadulliset kysymykset analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää perheneuvojen työn kehittämisessä ja koulutuksen suunnittelussa.

Tutkimuksen päätuloksista ilmenee, että suurin osa perheneuvojista ajattelee sukupuolia olevan enemmän kuin kaksi. Valtaosa perheneuvojista kuvailee, että yhdenvertaisuus ja tasa-arvo liittyvät arvoina vahvasti heidän vakaumukseensa. Tutkimuksen tulosten mukaan sukupuoleen liittyvät teemat nousevat keskusteluihin perheneuvojen työssä usein, mutta moninaisuuteen liittyvät teemat nousevat esiin usein vain harvalla. Kuitenkin nämä teemat nousevat useammin työssä esiin niillä, jotka ovat osallistuneet näihin teemoihin liittyvään lisäkoulutukseen.

Tutkimuksen tuloksista nousee esiin myös, että perheneuvojista enemmistön mielestä lasten kannalta vanhempien sukupuolilla ei ole merkitystä. Vanhemmuuden roolit nähdään perhekohtaisina. Näiden tulosten perusteella voidaan todeta, että perheneuvojista suurimman osan käsitykset sukupuolista vastaavat kirkossa viime vuosina julkaistuja strategisia asiakirjoja ja dokumentteja, joilla kirkko liittyy mukaan laajempaan yhteiskunnalliseen käsitykseen sukupuolten moninaisuudesta.

Asiasanat: perheneuvoja, perheneuvonta, sukupuoli, sukupuolen moninaisuus

ABSTRACT

Eppu Rantala

Church family counsellors' perceptions of genders

75p, 5 appendices

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree Programme in the Development of Leadership and Socially Effective Service Provision

Master of Social Services and Healthcare

Family counselling is a part of the Church's special pastoral care work. The basic idea is to provide short-term discussion assistance in relationship and family matters, as well as in various crisis and difficult situations. It is important that family counsellors have knowledge and skills to safely discuss gender or gender diversity issues from the perspective of both the client and the employee, as the gender experience always defines each person's identity in one way or another.

The aim of the thesis was to get information about gender perceptions of family counsellors of the Finnish Evangelical Lutheran Church. The gender perceptions of Church family counsellors have not been studied before. The collaborating organization of this study was the Church Council Department of Education and Domestic Affairs, also known as KKP. The method was a questionnaire survey conducted as a quantitative and qualitative study. It was a comprehensive survey of 163 family counsellors working for the Church. The material was collected in the spring of 2021 with an electronic Webropol questionnaire with open-ended questions in addition to closed questions. The response rate was 36 (N=59). Quantitative data were analyzed by Webropol by examining percentages, cross-tabulating, and searching for significant correlates. Qualitative issues were analyzed by inductive content analysis. The results of the study can be used to develop the work and training of family counsellors.

The main results of the study show that most family counsellors think there are more than two genders. Most family counsellors describe equality and parity as strongly linked values to their beliefs. According to the results of the study, themes related to gender often appear in discussions in the work of family counsellors, but themes related to diversity often appear only rarely. However, these themes come up more often in the work with those who have participated in additional training related to these themes. The results of the study also show that most family counsellors believe that the sex of the parents does not matter to the children. The most important thing is that children have safe adults around them. Based on these results, it can be concluded that most family counsellors' perceptions of gender are in line with strategic documents published in the Church in recent years and with the Church's involvement in a broader societal understanding of gender diversity.

Keywords: church family counsellor, church family counselling, gender, gender diversity

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 SUKUPUOLI JA SUKUPUOLEN MONINAISUUS	6
2.1 Sukupuoli	6
2.2 Sukupuolen moninaisuus	9
2.3 Sateenkaariperheet.....	11
3 KIRKKO JA SUKUPUOLEN MONINAISUUDEN KYSYMYKSET	13
4 KIRKON PERHENEUVONTA	17
4.1 Kirkon perheneuvonta ennen ja nyt	17
4.2 Kirkon perheneuvojan koulutus ja työnkuva	19
4.3 Kirkon perheneuvonnan visio ja strategia	21
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	26
6.1 Aikataulu	26
6.2 Aineiston keruun menetelmä ja kyselylomakkeen laatiminen	27
6.3 Aineiston keruu	29
6.4 Aineiston tarkastelu ja vastaajien taustatiedot	30
6.5 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys	33
6.6 Aineiston käsittely ja analyysi.....	39
7 KÄSITYKSET SUKUPUOLESTA JA SUKUPUOLEN MONINAISUUDESTA	41
7.1 Sukupuolia voi olla enemmän kuin kaksi.....	41
7.2 Vastaajien elämäkatsomus ja vakaumus suhteessa sukupuolen moninaisuuden kysymyksiin.....	43
7.3 Sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvien teemojen kohtaaminen työssä	44
7.4 Perheneuvojien kouluttautuminen sukupuolen ja sukupuolen moninaisuuden teemoihin	47

8 KÄSITYKSET VANHEMMUUDEN JA SUKUPUOLEN SUHTEESTA.....	49
8.1 Sukupuoli ja vanhemmuus	49
8.2 Äiti- tai isä -termin sukupuolittuneisuus	50
8.3 Sukupuolen ja vanhemmuuden kysymykset vastaanotolla	51
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
10 POHDINTA, KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	59
10.1 Pohdinta.....	59
10.2 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet	61
LÄHTEET	62
LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje (lähetetty 4.2.2021)	76
LIITE 2. Kyselylomakkeen muistutus saatekirje 2. (lähetetty 15.3.2021)	77
LIITE 3. Kysely: Kirkon perheneuvojien käsitykset sukupuolista. (lähetetty 4.2.2021 ja 15.3.2021).....	78
LIITE 4. Tutkimuksen mainos kirkon perheneuvojien uutiskirjeeseen.....	84
LIITE 5 Kysymyslomakkeen kysymyksen 4 termien selitykset.....	85

1 JOHDANTO

Perheneuvonta on osa kirkon erityissielunhoitotyötä. Perheneuvonnan perusajatuksena on antaa lyhytkestoista keskusteluapua parisuhde- ja perheasioissa sekä erilaisissa kriisi- ja muutostilanteissa. Perheneuvonta on kaikille maksutonta riippumatta kirkon jäsenyydestä. Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa työskentelee 163 vastaanottotyötä tekevää perheneuvojaa 41 perheasiain neuvottelukeskuksessa ympäri Suomen. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-d; Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a; Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-e)

2000-luvun aikana yhteiskunnallinen keskustelu erilaisten ihmisten yhdenvertaisuudesta on lisääntynyt. Yhdenvertaisuuslaki (L 1325/2014) tuli voimaan vuonna 2015. Yhdenvertaisuus tarkoittaa ihmisten samanarvoisuutta ja syrjimättömyyttä. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa kaikki viranomaisia kohtelemaan ihmisiä lain mukaisesti. Kirkolla on julkisoikeudellinen asema ja viranomaisvastuu.

Kirkon uusi strategia on Ovet auki (2020, s. 3–5). Sen mukaan kirkon ihmiskäsityksessä merkittävintä on, että jokainen ihminen on Jumalan luoma ja arvokas. Jokaisen ihmisen tasa-arvon edistäminen on Jumalan luomistyön kunnioittamista. Kirkon tulee puolustaa yhteiskunnassa oikeudenmukaisuutta ja heikoimmassa asemassa olevia. Seurakuntien tulee toiminnassaan edistää hyvää ja turvallista olemisen tilaa kaikille ihmisille. (Turvallinen seurakunta, 2018, s. 31, 38).

Monet kokevat kuitenkin kirkon viralliset lausunnot ristiriitaisina. Osa työntekijöistä, luottamushenkilöistä ja seurakuntaisista on sitä mieltä, että sukupuolen- ja seksuaalisuuden moninaisuus uhkaa perinteistä käsitystä binääristä sukupuolijäottelusta. Sukupuolen ja seksuaalisuuden teemojen suhteen näkemuserojen jakautuminen kirkon sisällä näkyy selvästi. (Kokkonen, 2016, s. 25–33; Alanko & Hakala, 2019, s.19–21.)

Tutkimukseni on määrällinen kyselytutkimus. Tutkimukseni tärkein tavoite on saada tietoa siitä, minkälaisia ovat kirkon perheneuvojen käsitykset sukupuolista. Kirkon työntekijöiden käsityksiä sukupuolista ei ole aiemmin tutkittu.

Tutkimuksen tarkoituksena on, että tutkimuksessa kerätyn tiedon avulla kirkon perheneuvontaa voidaan kehittää. Sukupuoli määrittelee ihmisen identiteettiä tavalla tai toisella ja on tärkeää, että perheneuvonnan työntekijöillä on riittävästi tietoa asian turvalliseen käsittelyyn niin asiakkaan kuin työntekijänkin näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus määritellään Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL, 2021a; 2021b) määrittelyn avulla. Sukupuoli tarkoittaa jokaiseen ihmiseen tavalla tai toisella liittyvää sukupuolen moninaisuutta, joka yhteiskunnassa ilmenee erilaisten sukupuolen kokemusten ja ilmaisutapojen kirjona. Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa jokaisen ihmisen yksilöllistä kokemusta omasta sukupuolestaan.

Opinnäytetyön tärkeimpänä yhteistyökumppanina toimi Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallituksen Kasvatus ja perheasiat -yksikkö (KKP). KKP muodostuu asiantuntijoista, joiden tehtävänä on tukea ja kehittää hiippakuntien ja paikallisseurakuntien työtä lasten, nuorten, perheiden ja pariskuntien parissa. Tässä opinnäytetyössä KKP:n yhteyshenkilö oli johtava perheneuvonnan asiantuntija.

Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon viitataan opinnäytetyössä sanalla kirkko. Seurakunta viittaa Suomen evankelisluterilaisen kirkon seurakuntiin.

2 SUKUPUOLI JA SUKUPUOLEN MONINAISUUS

2.1 Sukupuoli

Suomen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL, 2021c) määrittelee sukupuolen tarkoittavan jokaiseen ihmiseen tavalla tai toisella liittyvää sukupuolen moninaisuutta, joka yhteiskunnassa ilmenee erilaisten sukupuolen kokemusten ja ilmaisutapojen kirjona. Määrittely ei lähdä ihmisen biologisesta sukupuolesta, vaan kokemuksista ja ilmaisutavoista. Sukupuolen määrittelyä lähestyvät näin myös monet sukupuolentutkimuksen artikkelit ja aihetta pohtivat asiantuntijat. (THL, 2021c; Vilkka, 2010, s. 17–18; Lawrence & McHugh, 2016, s.86–87; Aarnipuu, 2008, s. 62.)

Ihmisen sukupuoli on kokonaisuus, johon liittyy niin biologinen kuin sosiaalinenkin sukupuoli. Biologinen sukupuoli on genetiikkaa ja anatomiaa, sosiaalinen sukupuoli ihmisen kulttuurisia ja juridisia ominaisuuksia sekä ihmisen kokemus omasta itsestään. Sosiaalinen sukupuoli liittyy myös vahvasti ihmisen toimijuuteen ja rooliin yhteiskunnassa. Ihmisen oma, henkilökohtainen sukupuolen kokemus on merkittävä itsemäärittelyn kysymys. Englannin kielessä sana ”sex” tarkoittaa biologista sukupuolta ja sana ”gender” sosiaalista sukupuolta. (Vilkka, 2010, s. 17–18, 25; Lawrence & McHugh, 2016, s.86–87; Aarnipuu, 2008, s. 62.)

Yksi merkittävimmistä sukupuolikäsitteen määrittelijöistä länsimaisessa kulttuurissa on filosofi ja tutkija Judith Butler. Häntä pidetään merkittävänä feministisenä teoreetikkona. Ensimmäisiä sukupuolen määrittelyn teorioita Butler esitti jo 1990-luvulla. (Butler, 2006.) Butler esittää sukupuolen olevan esitys, performanssi, tekemistä, jota tuotetaan uudestaan ja uudestaan. Sukupuolta ei nähdä biologisena, muuttumattomana ominaisuutena, vaan ihminen tuottaa itse sukupuoltaan käyttäytymällä tietyillä tavoilla. (Butler, 2006, s. 25.)

Kulttuuri, jossa elämme, ohjaa sosialisatiota ja sosiaalisia normeja siitä, mikä on suotavaa käyttäytymistä. Tämä sukupuolen performatiivinen luonne ei kuitenkaan kiellä biologisia tai ruumiillisia ominaisuuksia. Tarkoitus on osoittaa, että

ihmisen sosiaalinen sukupuoli ei ole biologisen sukupuolen seuraus, eivätkä fyysiset ominaisuudet yksistään ohjaa ihmisen toimintaa. Sosiaalista sukupuolta ei tule myöskään ymmärtää kulttuuriseksi merkityksiksi, joita ihmisen biologinen sukupuoli ohjaa. (Butler, 2006, s. 54–56, 79.)

Butler muistuttaa, että perinteisestä länsimaisesta, sukupuolen kahtia jakavasta, suvunjatkamista ja sukupuolten eroja korostavasta käsityksestä huolimatta sukupuoli on myös biologisesti moninainen. Binäärinen jako kahteen sukupuoleen on lähinnä lisääntymispolitiikkaan liittyvä sosiaalinen sopimus, joka korostaa miehen ja naisen vastakkaisuutta ja kykyä lisääntyä. Butler korostaa, että aikojen saatossa erityisesti länsimaisessa kulttuurissa sukupuolesta on muodostunut ihmisten keskinäinen sopimus, normatiivinen rakennelma, jossa on ajateltu vain lisääntymiskykyisten sukupuolten olevan merkittäviä eikä muita ole olemassaakaan. Tämä sopimus kuitenkin on perusteltua nähdä niin sosiaalisesti kuin biologisestikin arveluttavana. (Butler, 2006, s.76–79.)

Perinteisesti siis länsimaisessa kulttuurissamme vallitsee vahvana oletus, että sukupuolia on vain kaksi. Lapsen syntyessä kättilö ilmoittaa ensimmäisenä, onko lapsi tyttö vai poika. Ihmisen sukupuoli-identiteetti rakentuukin usein feminiinisille tai maskuliinisille oletuksille ja normien mukaiselle käytökselle. (Alasuutari, 2016, s. 62, 131–132.) Monissa muissa kulttuureissa on kuitenkin tunnistettu kautta aikojen useamman kuin kahden sukupuolen olemassaolo. Näin on muun muassa Intiassa, Thaimaassa ja Meksikossa. (Huuska toim., 2015, s. 4.)

Sukupuolen kahtiajako tuntuu pysyvän tiukasti osana kulttuuriamme. Tähän yksi merkittävä syy on Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) asiantuntijoiden, Lammi-Taskulan ja Salmen (2016, s.165–166) mukaan se, että ihmiset tarvitsevat erilaisia luokitteluja kokeakseen järjestystä. Ihmisten jakaminen kahteen ryhmään, miehiksi ja naisiksi, on yksinkertainen ja kätevä tapa luokitella ja määritellä sukupuolen perusteella.

Sukupuolen luokitteluun liittyvät myös sukupuolten representaatiot. Representaation voi määritellä lyhyesti edustamiseksi tai sukupuolen esittämiseksi. Representaation esityksellä tarkoitetaan niitä käsityksiä, yleistyksiä ja stereotyyppioita,

joita liittyy esimerkiksi naisiin, miehiin tai muihin sukupuoliin (Karulehto ym. 2012, 23; Rossi 2010, 261). Lapsi alkaa jo pienenä toistaa vanhempiensa toimintamalleja ja kohtaamiaan representaatioita vanhempansa sukupuolirooleista. Tytöt liittyvät usein vahvasti äidin sukupuolen representaatioihin, kun taas pojat usein liittyvät vahvasti isän sukupuolen representaatioihin. (Baoshan ym., 2014, s. 1963)

Kulttuurisesti ”oikeina” pidettävillä representaatioilla saattaa myös olla vaikutusta ihmisen suoriutumiseen erilaisissa arkisissa tehtävissä. Kaholan ym. (2018) tutkimuksen mukaan stereotyyppisten käsitysten kuten naisten yhteisöllisen hoiva luonteen tai ulkonäöllisten oletusten toistaminen saattaa vaikuttaa negatiivisesti muun muassa naisen mahdollisuuksiin suoriutua matemaattisista tehtävistä.

Kulttuurillemme tyypillisiä representaatioita ovat muun muassa naisen ja miehen representaatiot liittyen hoivan ja työn sukupuolittumiseen eli jakautumiseen eri sukupuolille. Naisilla kuvataan yleensä olevan suurempi hoivavietti ja erityinen kyky huolehtia lapsista. Tästä syystä isä käsitetäänkin edelleen toissijaiseksi vanhemmaksi. Yhteiskunnassamme isät eivät nykyäänkään osallistu kovin yleisesti pienten lasten hoitoon. Hoivaan liittyvät ”oikeat” ratkaisut koetaan liittyvän naisen kotona olemiseen pienten lasten kanssa. Kotiäitiys nähdään ”hyvänä äitiytenä” vaikka naisten kokopäiväinen ansiotyö on ollut yleistä jo vuosikymmenien ajan. (Lammi-Taskula & Salmi, 2016, s.165–166; Sihto, 2019, s. 73–74).

Vaikka kehitystä on viime vuosina tapahtunut, isien perhevapaisiin suhtaudutaan työpaikoilla eri tavoin kuin naisten perhevapaisiin. (Lammi-Taskula & Salmi, 2016, s.165–166; Sihto, 2019, s. 73–74). Kuitenkin muun muassa koulutustaus-talla tai työalan perinteillä saattaa olla merkitystä siihen, miten eri aloilla suhtaudutaan naisten ja miesten työn ja hoivan jakautumiseen. Özlem ym. (2021) tutkimuksen tulosten mukaan hoitoalan opiskelijoilla on positiivisempi asenne naisen työuraan, kuin ihmisillä keskimäärin.

2.2 Sukupuolen moninaisuus

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL, 2021b) määrittelee sukupuolen moninaisuuden tarkoittavan jokaisen ihmisen yksilöllistä kokemusta omasta sukupuolestaan. Sukupuolen moninaisuus on erilaisten sukupuolen kokemusten ilmaisujen kirjoa. Sukupuolen moninaisuus koskee siis tavalla tai toisella kaikkia ihmisiä eikä sitä voi rajata koskemaan vain vähemmistöryhmää.

Vaikka sukupuolen moninaisuus koskee kaikkia ihmisiä, puhutaan yleisesti sukupuolivähemmistöistä, kun tarkoitetaan esimerkiksi yksilöiden erilaisia kokemuksia sukupuolesta. Yhteistä erilaisille sukupuolen kokemuksille on sukupuoliristiriitä, joko oman itsen, oman syntymässä määritellyn sukupuolen tai ympäristön odotusten kanssa. Yleisimmin tunnettuja sukupuoliristiriidan kokemuksia kutsutaan termeillä transsukupuolisuus ja intersukupuolisuus. (Aarnipuu, 2008, s. 67–69; Huuska, 2011, s. 227.) Sukupuolen moninaisuuteen liittyy monenlaista terminologiaa selittämään erilaisia sukupuolen kokemuksia ja ristiriitoja. Tässä tutkimuksessa käytetyt termit selityksineen löytyvät liitteestä 5 (THL, 2021d; Setary, 2021b).

Osa kulttuurillemme tyypillistä sukupuolikäsitystä on sukupuolen liittäminen seksuaalisuuteen. Seksuaalisuutta pidetään usein liitännäisosana ihmisen sukupuolelle. Seksuaalisuus on osa sosiaalista sukupuoltamme, mutta se ei määräydy sukupuolen kokemuksen tai ilmaisun perusteella. Sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen sotkeminen toisiinsa vaikeuttaa moninaisuuden käsittelyä ja aiheesta keskustelua. (Aarnipuu, 2008, s. 65, 98; Kokkonen, 2016, s. 24.)

Sukupuolen käsittämisen tavat ovat muuttuneet 2000-luvun aikana (Lehtonen, 2011, s. 207) ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen yhdenvertainen kohtelu on määritelty myös laissa. Yhdenvertaisuuslaki (L 1325/2014) ja tasa-arvolaki (L1329/2014) tulivat voimaan vuonna 2015. Yhdenvertaisuuslain mukaan ihmisiä tulee kohdella samanarvoisesti ja viranomaisten tulee taata turvalliset olot jokaiselle ihmiselle. Tasa-arvolaisissa pyrkimyksenä on, että sukupuoleen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvaa syrjintää voitaisiin estää. Lain mukaan ei ole sallittua myöskään liittää tiettyjä ominaisuuksia jollekin sukupuolelle.

Vaikka yleinen asenneilmasto seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan on muuttunut myönteisemmäksi, on esimerkiksi trans- ja muunsukupuolisten ihmisten oikeudellisessa asemassa edelleen suuria puutteita. He joutuvat törmäämään yhteiskunnassa vallitsevaan binääriseen sukupuoli-järjestelmään päivittäin ja saavat usein myös epäasiallista kohtelua muun muassa sosiaali- ja terveystalveissa. (Oikeusministeriö, 2018, s.6–7; Aarnio ym., 2020, s. 20–22.) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lainmukaisia oikeuksia pyritään vahvistamaan aktiivisesti. Viime vuosina tällaisia avauksia ovat olleet muun muassa kansalaisaloitteet oikeudenmukaisemman translain puolesta ja eheytyshoitojen loppumiseksi. Eheytyshoidoilla tarkoitetaan hoitoja, jotka tähtäävät seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin muuttamiseen. (Peltonen ym., 2021; Rantala ym., 2021.)

Sosiaali- ja terveysalojen ja kirkon ammattilaiset saavat opintojensa aikana vielä nykyäänkin hyvin vähän tietoa seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden moninaisuudesta. Ihmisten kanssa työskentelevien ammattilaisten on tärkeää ymmärtää, että ihminen tuo mukanaan koko elämänsä kirjon, niin sukupuolen kokemuksen ja ilmentämisen kuin seksuaalisuutensakin. On tärkeää, että ammattilaiset eivät automaattisesti oleta ihmisen esimerkiksi olevan parisuhteessa toista sukupuolta olevan kanssa. (Nissinen, 2011, s. 11–12; Väisänen, 2020, s. 244.)

Arvostava ja sensitiivinen kohtaaminen synnyttää turvallisuutta ja luottamusta ihmisten välille. Ihmisen on mahdollista olla luottamuksellisessa suhteessa toiseen ihmiseen vain, jos hän kokee tulleen nähdyksi ja arvostetuksi. Jokainen ihminen kaipaa sosiaalista vahvistusta omalle identiteetilleen. Erityisesti ihminen, joka on kokenut rankkaa toiseutta ja näkymättömäksi jättämistä, tarvitsee kohtaamisissa hyväksyvän ja turvallisen ilmapiirin. Aidon, turvallisen ja arvostavan kohtaamisen mahdollistamiseksi on tärkeää, että työntekijä itse on tietoinen omista sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvistä asenteistaan ja epävarmuuksistaan. (Väisänen, 2020, s. 247, 254; Huuska, 2011, s. 222–223; Nissinen, 2011, s. 24; Aarnio ym., 2020, s. 20–22.)

2.3 Sateenkaariperheet

Kun puhutaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä, usein huolena ovat sateenkaariperheet ja erityisesti sateenkaariperheiden lapset. Sateenkaariperheillä tarkoitetaan perheitä, joissa toinen tai molemmat vanhemmista kuuluvat sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön. Sateenkaariperheet -määritelmä ei ole yksinkertainen, sillä jokainen sateenkaariperhe on omanlaisensa. (Aarnio ym., 2018; Moring, 2013, s. 233–236.)

Viime vuosina sateenkaariperheet ovat tulleet näkyvämmäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Suomessa sateenkaariperheissä asuu noin 10 000 lasta. Vaikka yleinen suhtautuminen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin on viime vuosikymmeninä muuttunut positiivisemmaksi ja suvaitsevammaksi, kohdistuu erityisesti sateenkaariperheisiin ja sateenkaarivanhemmuuteen paljon epäilyksiä ja syrjintää. Monet uskovat sateenkaariperheiden vanhemmuuden olevan huonompaa kuin heteroperheiden. (Nikander ym., 2016, s.524; Jalonen & Salin, 2020, s. 267–268; Aarnio ym., 2018.) Ioverson ym. (2018, s. 663) mukaan ihmisten negatiiviset asenteet sateenkaariperheitä kohtaan johtuvat usein ihmisten negatiivisista tai epäilevistä asenteista keinohedelmöitystä tai muita epätyypillisiä lisääntymistapoja kohtaan. Monet myös perustelevat negatiivisia ajatuksiaan geneettisen sukulaissuhteen puuttumisella.

Tutkimukset osoittavat, että ei ole syytä olettaa, että eri sukupuolta olevan vanhempien muodostama perhe olisi lapselle parempi kasvuympäristö kuin sateenkaariperhe (Jokinen, 2017, s. 135–137). Aarnion ym. (2017, s. 172–173, 226–229, 252–253) tutkimuksen mukaan suurella enemmistöllä sateenkaariperheen lapsista mieliala on iloinen ja terveys hyvä. Samassa tutkimuksessa kävi myös ilmi yhteiskunnan asenteiden voivan olla sateenkaariperheiden nuorille ja lapsille haavoittavia. Sateenkaariperheiden lapset ja nuoret saavat osakseen paljon vihapuhetta.

Sateenkaariperheellä saattaa olla erityisiä haavoittuvuuksia, jotka liittyvät pelkoon syrjinnästä. Monet vanhemmat pelkäävät, että ongelmien katsotaan johtuvan sateenkaariperheenä elämisestä tai vanhemman seksuaali- tai

sukupuolivähemmistöön kuulumisesta eikä samoista tekijöistä kuin heterovanhempien perheissä. Heillä saattaa myös olla useita negatiivisia kokemuksia enakkoluuloisten tai avoimesti vihamielisten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kohtaamisista. (Crouch ym., 2017, s.2205–2010).

Sateenkaariperheet eivät välttämättä halua tuoda perhemuotoaan ilmi lastensa opettajille, kouluterveydenhoitajille tai muille ammattilaisille. Perhemuodon salaaminen on usein perheelle raskasta ja saattaa aiheuttaa psyykkistä pahoinvointia. Tämä saattaa myös aiheuttaa sen, että sateenkaariperheiden vanhemmat eivät hae tarvitsemaansa apua esimerkiksi terveydenhuollosta, sosiaalipalveluista tai perheneuvonnasta itselleen tai lapsilleen. Niin kotimaisten kuin ulkomaalaistenkin tutkimusten mukaan sateenkaariperheiden vanhemmat tarvitsevat tukea samankaltaisissa asioissa kuin muutkin vanhemmat. (Aarnio ym., 2017, s.14; Lahti, 2020, s. 201–202; Moring & Kerppola-Pesu, 2017, s.232–234; Katyal & Turner, 2019, s.1665; Hafford-Letchfield ym., 2019, s. 1123–1124.)

Yhteiskunnan asenteiden ja sateenkaariperheiden vanhempien pelkojen lisäksi myös lainsäädäntö asettaa haasteita sateenkaariperheille. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain käytännön tulkinnoissa on vielä paljon eroja, eivätkä arjen vallitsevat käytännöt ole aina yhdenvertaisia erilaisille perheille. Tämän vuoksi keskustelu perheestä ei ole vain yksityinen asia, vaan siihen osallistuvat yhteiskunnan eri tahot. (Karvinen & Venesmäki, 2019, s.5–7; Jokinen, 2017, s. 126–127.)

Oikeuslaitoksen tulisi toimia sukupuolineutraalisti. Tästä huolimatta oikeusjärjestelmässä on vielä monia kohtia, jotka liittyvät ihmisen sukupuoleen tai sukupuolittuneisiin käsitteisiin muun muassa vanhemmuudesta. (Saure, 2019.) Vanhemmuuden määrittely riippuu Suomessa edelleen perhemuodosta. Keskenään avioliitossa olevilla vastakaista sukupuolta olevilla vanhemmilla on vahvin oikeudellinen suoja. (Uuskallio, 2017, s. 9.) Äitiyttä ei Suomen lainsäädännössä ole varsinaisesti määritelty. Äitiyslaisissa (L 253/2018) lähtökohtaisesti äiti on nainen, joka synnyttää lapsen. Lähestymistapa on siten vahvasti biologinen. Se luo perhesiteen äidin ja lapsen välille, ja fyysisen sekä sosiaalisen äidin roolit yhtyvät näin toisiinsa. Vaikka äitiys näyttää perustuvan biologiaan, tosiasiaassa se perustuu sosiaalisen siteen olemassaoloon, sillä äidiksi voi tulla myös adoption kautta.

(Uuskallio, 2017, s. 10–11.) Isyyslaissa (L 11/2015) määrittelyn lähtökohtana on sosiaalinen vanhemmuus. Ensisijainen isyysolettama on, että synnyttävän naisen aviomies on lapsen biologinen isä. (Uuskallio, 2017, s. 9–10.)

Sateenkaariperheiden oikeuksien puolesta pyrkivät aktiivisesti toimimaan muun muassa Monimuotoiset perheet -verkostoon kuuluvat järjestöt. Verkoston tavoitteena on yhteiskunta, jossa perheet ovat yhdenvertaisia ja samanarvoisia. Yksi viimeisimmistä avauksista on ollut Sateenkaariperheet ry:n lausunto hallituksen perhevapaaudistus esitykseen. Lausunnon taustalla on ollut huoli siitä, että perhevapaiden uudistus ei huomio kaikenlaisia perheitä ja tosiasiallista vanhemmuutta. (Monimuotoiset perheet, i.a; Sateenkaariperheet ry., 2021.)

3 KIRKKO JA SUKUPUOLEN MONINAISUUDEN KYSYMYKSET

Kuten yhteiskunnassa, myös kirkossa on käyty aktiivista ja laajaa keskustelua sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja vähemmistöihin liittyen 2000-luvulla (Kokkonen, 2016, s. 25). Aiemmin pyrkimystä tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen kirkkoon saatettiin pitää kirkon ”liberaalin siiven”, kuten Sateenkaariyhdistys Malkuksen ja Yhteys-liikkeen aktivismina (Sateenkaariyhdistys Malkus, i.a; Yhteysliike, 2021). Nykyään tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näyttäytyvät vahvasti kirkon sanoman ja työn kulmakivinä virallisissa asiakirjoissa ja strategioissa.

Kirkon nelivuotiskertomuksen 2016–2019 johtopäätösten (Hytönen ym., 2020, s. 252) mukaan kirkon työntekijöistä yli puolet ovat sitä mieltä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa tulisi parantaa erityisesti kirkossa. Tämä mukaillee selvityksen mukaan hyvin suomalaisten yleistä mielipidettä. Suomalaisista puolet ovat samaa mieltä. Viime vuosina tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovatkin nousseet yhdeksi keskeiseksi teemaksi kirkossa. Yhdenvertaisuuden koetaan olevan myös kirkon ydinsanomaa; kirkko on kutsuttu olemaan osallistava yhteisö, joka aktiivisesti toteuttaa syrjimättömyyttä. Kirkko on liittynyt näin myös

Luterilaisen Maailmanliiton linjaukseen sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta ja kunnioittamisesta. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-f.)

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon pyrkimyksistä kertovat vahvasti muun muassa kirkon asiakirjat: Ovet auki- Suomen ev.lut. kirkon strategia vuoteen 2026 (2020), Turvallinen seurakunta (2018), Saavu, kirkon saavutettavuusohjelma (2012), Että kukaan ei jää yksin - Suomen ev.lut. kirkon kasvatuksen ulkopuolisuuden ehkäisyyn suuntaviivat (2021), Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa (2021) ja Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat (2019).

Uusin ja voimassa oleva kirkon yhteinen strategia on nimeltään Ovet auki, jonka mukaan kirkko on kirkko, joka elää keskellä nopeasti muuttuvaa maailmaa. Kirkko on kirkkolaissa määritellyt tehtäväkseen tunnustuksensa mukaisen Jumalan sanan julistamisen ja sakramenttien jakamisen sekä kristillisen sanoman levittämisen ja lähimmäisenrakkauden toteutumisen edistämisen (L 1054/1993). Kirkko on jokaisen ihmisen yhteisö, jossa ovet tulee olla auki jokaiselle, kirkon ovet eivät voi olla kiinni kenellekään. Kirkko pysyy uskollisena lähimmäisen rakkauden ja armon sanomalle. (Ovet auki, 2020, s. 3–5.)

Kirkolla ja sen seurakunnilla on toiminnassaan ja ratkaisuihissaan viranomaisvastuu, sillä niillä on julkisoikeudellinen asema. Vuonna 2015 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain (L 1325/2014) tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lain mukaan esimerkiksi viranomaisten ja työnantajien tulee arvioida ja edistää omissa toimissaan yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa ihmisten samanarvoisuutta ja syrjimättömyyttä. (L 1325/2014.)

Seurakunnan tulee toiminnassaan edistää hyvää ja turvallista yhdessä olemista kaikille ihmisille, sekä luoda edellytykset tasavertaiseen osallistumiseen. Erilaiset ihmiset ja erilaiset perheet ovat seurakuntien rikkaus ja jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus määritellä, ketkä hän kokee perheekseen. Ihmisarvon kunnioittaminen tulee ottaa huomioon erityisesti työskennellessä hauraassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa ja seurakunnissa tarvitaan erityisesti osaamista erilaisten ihmisten kohtaamisessa. (Turvallinen seurakunta, 2018, s. 31, 38, 41–42;

Saavu, 2012, s. 12; Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat, 2019; Heinonen & Sotamaa, 2018, s. 71–73.)

Kirkko haluaa yllä mainituissa asiakirjoissa painottaa, että sen ihmiskäsityksen mukaan jokainen ihminen on Jumalan luoma ja arvokas. Jokaisen ihmisen tasa-arvon edistäminen on Jumalan luomistyön kunnioittamista. Kirkon viesti jokaisen kelpaamisesta pyrkii olemaan selkeä: Jokainen meistä on kutsuttu juuri sellaisena kuin on, Jumalan luomana ihmeenä. Kirkko haluaa puolustaa yhteiskunnassa oikeudenmukaisuutta ja heikoimmassa asemassa olevia. (Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa, s. 41–43; Saavu, 2012, s. 12; Että kukaan ei jää yksin, s. 7, 42; Ovet auki, 2020, s. 3–5; Turvallinen seurakunta, 2018, s. 31.)

Kirkkohallituksen Kasvatus ja perheasiain yksikkö sai vuonna 2021 julkaisemaansa Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa -julkaisusta Setan asiallisen tiedon omena -tunnustuksen ansiokkaasta työstä asiallisen tietoperustaisen tiedon jakamiseksi sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen sekä perheiden moninaisuudesta ja sateenkaari-ihmisten puolustamisesta. (Seta ry, 2021a.)

Monet kokevat kuitenkin kirkon viralliset lausunnot ristiriitaisina omiin kokemuksiinsa nähden. Sukupuolen ja seksuaalisuuden teemojen suhteen näkemuserojen jakautuminen kirkon sisällä näkyy selvästi. Osa työntekijöistä, luottamushenkilöistä ja seurakuntalaisista on sitä mieltä, että sukupuolen- ja seksuaalisuuden moninaisuus haastaa perinteistä käsitystä binääristä sukupuolijaottelusta ja heterokeskisyydestä. (Kokkonen, 2016, s. 25–33; Pruuki toim., 2017, s. 2; Alanko & Hakala, 2019, s.19–21.)

Tutkimusten mukaan monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista ovat kokeneet, että heihin suhtaudutaan negatiivisesti uskonnollisissa yhteisöissä ja monien käsitys seurakunnasta on negatiivinen. Vain harvat ovat olleet sitä mieltä, että suhtautuminen on positiivista. Näitä negatiivisia käsityksiä on pyritty korjaamaan muun muassa kutsumalla sateenkaariperheitä kirkon perheneuvontaan ja perhetyöhön. Julkisen keskustelun ristiriitaisuudet ja kirkon näyttäytyminen jakautuneena, on kuitenkin haastanut näitä yrityksiä. (Kokkonen, 2016, s. 32–33; Moring & Kerppola-Pesu, 2017, s. 225–227.)

Yksi tällainen kirkon julkinen ristiriitaa ja vahvaa jakautuneisuutta edustava tilanne tapahtui keväällä 2021, kun Oulun seurakuntien johtava perheneuvoja Ilkka Kurjenmäki arvosteli Perusta-lehden blogikirjoituksessaan sukupuolineutraalia avioliittokäsitystä ja kirjoitti näin puolustavansa kirkon avioliittokäsitystä (Kurjenmäki 2021b). Kurjenmäen kirjoitus poiki laajan somekohun, jossa esille nousivat myös Kurjenmäen aiemmat blogikirjoitukset Kotimaan lukijablogissa (Kurjenmäki 2021a). Kurjenmäen kirjoituksen ajatuksia Perusta-lehden blogissa kommentoi Seurakuntalainen.fi -lehden sivustolla maaliskuussa 2021 arkkikiispa Tapio Luoma.

Kirkon perheneuvonnan perusideana on ollut pitkään, että halutaan palvella kaikenlaisia pareja ja olla mukana kaikenlaisten perheitten tukena silloin, kun siellä kohdataan vaikeuksia.

{Kirkon} perheneuvonta ei ole se paikka, jonka ympärillä käydään keskustelua siitä, mikä on kirkon avioliittokäsitys. Se ei ole oikea foorumi tai se oikea yhteisö, jossa asiasta keskustellaan.
(Neulaniemi, 2021.)

Myös Oulun seurakuntien verkkomediassa; Rauhan tervehdyksessä ja Kirkon kasvatus ja perheasioiden blogissa helmikuussa 2021 kirkkohallituksesta Kasvatus ja perheasiat -osaston johtaja Jarmo Kokkonen ja perheneuvonnan johtava asiantuntija Sari-Annika Pettinen kommentoivat, että perheneuvonnassa kaikki ihmiset tulee kohdata samanarvoisina ja yhdenvertaisina ja kirkossa vallitsee laaja perhekäsitys. Työntekijöiden tulee ottaa todesta työnantajansa (kirkon) hyväksymät linjaukset. Kommenteissa myös viitataan kirkon työntekijöiden virkavastuuseen ja se, että henkilökohtaiset näkemykset eivät voi olla este ihmisten hyvälle kohtelulle. (Salovaara, 2021; Kokkonen ym., 2021)

4 KIRKON PERHENEUVONTA

4.1 Kirkon perheneuvonta ennen ja nyt

Perheneuvonta syntyi Suomessa sotien jälkeen vastauksena ihmisten avun tarpeeseen. Vuodesta 1957 asti perheneuvonta on ollut virallisesti yksi kirkon työmuodoista, kirkon erityissielunhoitotyötä. Sielunhoito tarkoittaa kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen piirissä tehtävää ihmisen auttamistyötä. Sielunhoidon keskiössä on ihmismielen tunteet, mieli ja kokemukset. Siinä voidaan myös käsitellä uskonnollisia kysymyksiä, pelkästään tunne-elämän asioita tai näitä molempia. Tutkimusten mukaan sielunhoito vaikuttaa usein positiivisesti ihmisen psyykeen hyvinvointiin. (Kettunen, 2020, s. 365, 368–369.)

Sielunhoidon lisäksi perheneuvonta on nykyään myös terapiatyötä (Kettunen, 2020, s. 368–369). Kelvin F. Mutter Etelä-Afrikan yliopistosta (2005) on tutkinut Tunnekeskeisen pariterapia -menetelmän soveltuvuutta osaksi kirkon parisuhde-työtä. Mutterin (2005, s. 176–177, 184) mukaan erilaisilla terapiamenetelmillä, erityisesti Tunnekeskeisellä pariterapia- menetelmällä voidaan tuoda merkittävää lisäarvoa kirkossa tehtävään, perinteisesti sielunhoitoon perustuvaan parisuhde-työhön. Tunnekeskeinen pariterapia on myös Suomessa yksi terapiamenetelmistä, joita perheneuvojat opiskelevat kirkon perheneuvonnan erityiskoulutuksessa. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b,)

Kirkon perheneuvonta on yleisesti tunnistettu auttamismuoto nimenomaan parisuhteeseen liittyvissä asioissa. Perheneuvonnan perusajatuksena on antaa keskoltaan lyhytkestoista keskusteluapua parisuhde- ja perheasioissa, sekä erilaisissa kriisi- ja muutos tilanteissa. Perheneuvonnan kohderyhmänä ovat ensisijaisesti pariskunnat. Kirkon perheneuvonnan palvelut ovat maksuttomia kaikille. (Ruotsalainen, 2002, s.99; Kettunen, 2020, s. 368–369; Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-c) Matti Hyökyn (2015, s.60) pro gradu -tutkielmana tehdyn tutkimuksen mukaan perheneuvojat pitävät erityisen tärkeänä, että perheneuvonnan palvelut pysyvät maksuttomina kirkon jäsenyyteen katsomatta.

Perheneuvontaa käytti vuonna 2020 lähes 17 000 asiakasta. Perheneuvottelukeskuksissa työskennellään myös erilaisten terapeuttisten ryhmien kanssa. Digitalisaatio tuo jatkuvasti uusia mahdollisuuksia työn kehittämiseen ja uudistamiseen. Vuonna 2020 koronan vuoksi kirkon perheneuvonnassa eri puolella Suomea järjestettiin yhteensä yli 24500 asiakastapaamista videotapaamisena. Tämän lisäksi puhelimitse tehtiin asiakastyötä noin 13 000 tapaamisen verran (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-d; Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a; Suomen ev.lut. kirkko, 2020.) Perheasiain neuvottelukeskukset keräävät jatkuvasti asiakaspalautetta, jonka avulla toiminnan arvostusta, laatua ja merkittävyyttä voidaan arvioida ja näin kehittää palveluita (Hyöky, 2015, s. 60).

Seurakunnissa työskentelee 163 perheneuvonnan asiakastyötä tekevää työntekijää. Perheasiain neuvottelukeskuksia on 41 paikkakunnalla. Perheneuvontaa tehdään vahvasti kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä ja yhteistyötä eri tahojen kanssa tehdään runsaasti. Perheneuvonnassa kirkon pitkä traditio sulautuu osaksi yhteiskunnan ammattiauttamisen verkostoa. Sosiaalihuoltolain (L1301/2014) mukaan kunnilla on velvollisuus järjestää kasvatus- ja perheneuvontaa asiakkailleen. Monissa kunnissa tämä järjestetään yhteistyössä tai ostopalvelusopimuksella kirkon perheneuvonnan kanssa. Asiakkaat ohjautuvat perheneuvontaan omasta aloitteestaan tai palveluohjauksella. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-a; Ruotsalainen, 2002, s. 132; Kettunen, 2020, s. 368–369; Kallunki, 2010, s.76; THL, 2021a.)

Ostopalvelusopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jossa kunta tai muu organisaatio ostaa palvelun esimerkiksi seurakunnalta tai muulta ulkopuoliselta taholta. Kunnat voivat ostaa lakisääteisiä tehtäviään koskevia palveluita muilta toimijoilta ja järjestää näin vastuullaan olevaa toimintaa. Tällöin seurakunta toimii ostopalvelun tuottajana. Perheasiain neuvottelukeskuksista yli puolella on sopimuksia kuntien tai kuntayhtymien kanssa. Nämä sopimukset koskevat sosiaalihuoltolain 3. luvun 26§ (L 1301/2014, 26.§) mukaista kasvatus- ja perheneuvontaa, sekä avioliittolain (L 234/1929) 5. luvun mukaista perheasioiden sovittelua. Palveluiden toimintaa valvovat Aluehallintovirastot. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-e.)

4.2 Kirkon perheneuvojan koulutus ja työnkuva

Kirkon perheneuvojan viran kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja kolmevuotinen perheneuvonnan erikoistumiskoulutus (60 op) tai sitoutuminen sen suorittamiseen. Tämän lisäksi monilla perheneuvoilla on kirkon työnohjaajakoulutus ja erilaisia psykoterapeuttikoulutuksia. Perheneuvojat osallistuvat myös erilaisiin osaamista tukeviin lisäkoulutuksiin, joilla kehitetään henkilöstön ammatillista osaamista vastaamaan ympäristön muuttuvia tarpeita. Perheneuvojien työhön kuuluu säännöllinen mahdollisuus työnohjaukseen. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-c; Perheneuvojan ydinosaamiskuvaus, 2019, s. 4–6, 8–9.)

Kirkon perheneuvojan erityiskoulutus (60 op) syventää perheneuvonnan perusosaamista, sekä vahvistaa erityisosaamista ja asiantuntijuutta kirkon työssä. Tarkoituksena on vahvistaa osaamisen, toiminnan ja työn kehittämistä, ennakkointia ja uuteen suuntautuvaa työtettä. Erityiskoulutuksen osaamistavoitteina on muun muassa, että osallistuja tunnistaa ja sietää erilaisuutta niin asiakkaissa, työyhteisössä kuin itsessäänkin, tunnistaa omat ammatilliset rajansa ja osaa itsenäisesti kehittää osaamistaan ja työtään. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b.)

Kirkon perheneuvonta sitoutuu Suomen lakiin ja työssään perheneuvoja seuraa jatkuvasti toimintaa koskevaa lainsäädäntöä. Perheneuvojien tulee myös sitoutua kirkon perheneuvonnan yhteisiin linjauksiin. Perheneuvojien ydinosaamisen määritelmät perustuvat perheneuvonnan arvoperustaan, perustehtävään, tavoitteisiin ja toimintaympäristöjen haasteisiin. Perheneuvojalla tulee olla taito toimia perheneuvojan ammatin eettisten periaatteiden ja ohjeistuksen pohjalta. Hänen tulee kohdata jokainen asiakas tehden tilaa mielessään kaikelle mitä asiakas tuo keskusteluun niin, että asiakas voi kokea turvallisesti tullessa kuulluksi, kohdatuksi ja ymmärretyksi luottamuksellisessa asiakassuhteessa. Oleellista on myös, että perheneuvoja huolehtii omasta henkisestä ja fyysisestä turvallisuudestaan. Perheneuvojan tulee työssään haastaa vallitsevia rakenteita yhteiskunnassa ja kirkossa toimien yksilöiden ja perheiden, erityisesti lasten parhaaksi. (Perheneuvojan ydinosaamiskuvaus, 2019, s. 4–6, 8–9; Perheneuvonnan etiikka, 2019 s. 5, 10, 13; Turvallinen perheneuvonta, 2019.)

Perheneuvonnassa työntekijöiden virkavastuissa on eroavaisuuksia vaitiolovelvollisuuden suhteen. Selkeimmin erot näkyvät erityisesti suhteessa lastensuojelulakiin (L 417/2007). Lastensuojelulaissa on määritelty tahot, joiden tulee tehdä ilmoitus salassapidon sitä estämättä, mikäli arvioidaan, että lapsi on vaarassa tai hänen tilanteensa vaatii lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Papin vaitiolovelvollisuus poikkeaa kuitenkin esimerkiksi psykoterapeutin vaitiolovelvollisuudesta. Kirkkolaissa (1054/1993) määritellään, että papilla ja seurakunnassa lehtorilla on ehdoton vaitiolovelvollisuus ripissä ja sielunhoidossa. Kun perheneuvonnassa terapeutti tai psykoterapeutti on samanaikaisesti pappi, sovelletaan papin vaitiolovelvollisuutta, eli perheneuvonnan keskustelut kuuluvat rippisalaisuuden piiriin. Papin ehdotonta vaitiolovelvollisuutta ei voida laajentaa koskemaan muita työntekijöitä. (Suomen ev.lut. kirkko, 2011, s.28, 31, 62, 67.)

Kirkon perheneuvojat ovat kirkon työntekijöitä, vaikka heillä ei pohjakoulutuksena olisi kirkon työntekijän koulutusta. Kirkon työntekijänä olemiseen liittyy lähes aina jonkinlainen suhde elämänkatsomukseen tai vakaumukseen, jota jokaisella on oikeus käsitellä omalla tavallaan. Elämänkatsomus tarkoittaa perusteltua kokonaiskäsitystä ihmiselämän merkityksistä ja päämääristä (Tieteen termipankki, 2020a). Vakaumukset ovat vahvoja uskomuksia tai arvostelmia, joita on erityisesti etiikassa, politiikassa tai uskonnossa. Vakaumus ei välttämättä perustu kiistattomiin tosiasioihin, esimerkiksi vaikka ihmisellä on vakaumus Jumalan olemassaolosta, tämä ei todista olemassaoloa. (Tieteen termipankki, 2020b.)

Matti Hyökyn (2015, s. 61) pro gradu -tutkielmana ja Terhi Lahdensalon (2021, s. 46, 53) opinnäytetyönä tekemien tutkimusten tulosten mukaan koulutustaustastaan riippumatta perheneuvojilla on jokin erityinen arvopohjaan tai hengellisyyteen liittyvä syy valita työskennellä terapiatyössä juuri kirkon perheneuvojina. Vaikka hengellisyys ei näy heidän työssään, se katsotaan merkittäväksi. Jumala koetaan tärkeäksi ohjaajaksi, auttajaksi ja taustatueksi asiakastyössä. Iso osa kirkon perheneuvojista on koulutukseltaan pappeja. Kati Tervola-Niemelä (2018, s. 116–117) tutki vuonna 2018 tutkimuksessaan muun muassa pappien suhdetta työhönsä. Tutkimuksen mukaan papeilla on vahva sisäinen motivaatio työhönsä, jota useat (n. 85%) tutkimukseen vastanneista kuvaa Jumalalta saaduksi kutsuustehtäväksi.

4.3 Kirkon perheneuvonnan visio ja strategia

Perheneuvonnan visio ja strategia on kirjattu kirkkohallituksen julkaisuun *Kohtaaminen kantaa, Kirkon perheneuvonnan suunta vuoteen 2022 (2017)*. Perheneuvonnan visio on:

Kohtaamme apua ja tukea tarvitsevia. Toimimme aktiivisesti yhteistyöverkostoissa ja etsimme jatkuvasti uusia toimintatapoja parisuhdeiden ja perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi ja vahvistamiseksi.

Perheneuvonnan visiota toteutetaan toimimalla perheneuvonnan strategian suuntaviivojen mukaan. (Pruuki toim., 2017, s. 2.)

Kirkon perheneuvonta on auttamista ja lähimmäisen rakastamista vastaamalla ihmisen todelliseen tarpeeseen. Kirkon perheneuvonnassa vahvistetaan ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia kohtaamalla ihminen erilaisissa elämäntilanteissa sielunhoidollisen ja terapeuttisen keskustelun avulla. Perheneuvonnassa tärkeää on, että kaikki ihmiset voivat saada apua ja tukea palveluista ja saataavuuden tulee olla tasavertaista. Seurakuntien talouden niukentuessa on tärkeää, että perheneuvontapalvelut ovat edelleen ihmisten saatavilla ympäri Suomen. Jokaisen asiakastapaamisen tulee olla turvallinen ja luottamuksellinen. Perheneuvojan tulee olla mahdollista hoitaa ne ammattitaitoisesti ensimmäisestä tapaamisesta asiakkuuden päättymiseen saakka. (Pruuki toim., 2017, s. 13, 25.)

Kirkon perheneuvonnassa tulee huomioida toimintaympäristön haasteet, lisääntyvä monikulttuurisuus, väestön ikääntyminen ja monenlaiset perhe- ja parisuhde muodot. Lapsen etu ja hyvinvointi on perheneuvonnan työn keskiössä. Kaikessa toiminnassa tuleekin ottaa huomioon lapsen hyvinvointi ja ihmisoikeudet. Lapsen ja perheen erityinen etu on, että perheneuvontatyössä kohdataan ja huomioidaan sensitiivisesti, aidosti, turvallisesti ja tasavertaisesti monenlaiset perhe- ja parisuhdemuodot. On tärkeää, että ihmisen ääni tulee kuuluviin ja hän voi itse määritellä oman elämäntilanteensa tai perheensä. Yhä useammin perheen määrittelmä liittyy ihmisen kokemukseen enemmän kuin perheen perinteisiin määrittelmiin. Vanhemmuuden vahvistaminen ja huolen pitäminen siitä, että aikuisilla on

kyky ja mahdollisuus pitää huolta omista lähi-ihmissuhteistaan auttaa koko perheen kokonaishyvintia. (Pruuki toim., 2017, s. 13, 20–21, 25.)

Perheneuvontatyön tulee kehittyä jatkuvasti. Tärkeää on huolehtia työntekijöiden ajantasaisesta kouluttamisesta. Työn kehittämistä tulee tehdä jatkuvasti saadun asiakaspalautteen ja uusimman tutkimustiedon avulla muuttuvassa ympäristössä. Myös yhteistyö eri toimijoiden kanssa on tärkeä osa perheneuvontatyötä ja on tärkeä osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun muiden toimijoiden kanssa. Julkisessa keskustelussa on tärkeä myös pitää esillä sitä, että perheneuvonta on osa kirkon sielunhoitotyötä. (Pruuki toim., 2017, 25.)

KKP:n johtavan perheneuvonnan asiantuntijan (henkilökohtainen tiedonanto 25.11.2021) mukaan kirkon perheneuvonnan strategian päivittäminen on aloitettu joulukuussa 2021. Päivittämistyön materiaalina toimii perheasiain neuvontakeskuksille tiimin kanssa täytettäväksi lähetetty kysely, sekä Ovet auki – Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026. Tarkoituksena on, että uusi Suuntaviivat – työryhmä ei rakenna kirkon perheneuvonnalle uutta strategiaa, vaan vanhaa päivitetään täydentämään Ovet auki- strategiassa olevia kirkon strategisia suuntaviivoja perheneuvonnan osalta, sekä vastaamaan sitä työtä, jota tällä hetkellä perheneuvonnassa tehdään Suomen kirkossa.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli, että tutkimuksessa kerätyn tiedon avulla kirkon perheneuvontaa voidaan kehittää. Tarkoituksena on, että kaikki perheneuvonnan asiakkaat saavat jatkossa entistäkin asiantuntevampaa palvelua ja tulevat kohdatuksi yhdenvertaisesti ja turvallisesti. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Suomen evankelisluterilaisen perheneuvonnan työntekijöiden käsityksiä ihmisen sukupuolesta ja sukupuolen moninaisuudesta.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on sukupuolista?
2. Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on sukupuolen moninaisuudesta?
3. Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on vanhemmuuden ja sukupuolen suhteesta?

Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä tietoa, jota ei aiemmin ole Suomessa kerätty, sillä kirkon työntekijöiden käsityksiä sukupuolista ei ole aiemmin tutkittu. Aiemmat, aihetta sivuavat, kirkon työntekijöihin tai työhön liittyvät tutkimukset ovat liittyneet työntekijöiden näkemyksiin ja käsityksiin seksuaalivähemmistöistä, samaa sukupuolta olevien pariin vihkimisestä ja seksuaali- ja perhekysymyksistä (Kallatsa, 2020; Kallatsa & Kiiski 2019; Buchert, 2010), työntekijöiden ajatuksiin ja käsityksiin sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolen moninaisuudesta (Kontuniemi & Lummekoski, 2020; Kuivalainen, 2020; Savolainen, 2019; Roimu & Välske).

Opinnäytetöinä on julkaistu myös ohjeistuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kohtaamisesta ja tukemisesta seurakunnassa (Kotala & Lahtinen, 2021; Hanhirona & Keränen, 2020; Rantala, 2018). Kansainvälisissä tutkimuksissa sukupuolirooleja kirkossa on tutkinut muun muassa amerikkalainen Christopher J. Bishop (2019).

Tutkimuksen suunnittelun yhteydessä etsin laajasti eri tietokannoista myös sosi-
aali-, terveys- ja kasvatusalalta aiempia tutkimuksia liittyen työntekijöiden käsi-
tyksiin tai näkemyksiin sukupuolista. Näiden alojen työntekijöiden sukupuolikäsi-
tyksiä on tutkittu hyvin vähän. Kouluympäristössä on tutkittu opinto-ohjaajan oh-
jauskeskustelujen laajempaa tarkastelua, opinto-ohjaajien näkemyksiä sukupuol-
en rakentumisesta (Juutilainen, 2003) sekä sukupuolen rakentumista koulun
kulttuurisissa teksteissä (Palmu, 2003). Varhaiskasvatuksessa on yhdessä tutki-
muksessa tutkittu varhaiskasvattajien käsityksiä tai näkemyksiä sukupuolista (Yli-
mäki, 2018). Lisäksi vanhemmuuteen liittyviä sukupuolirooleja tai -odotuksia ovat
tutkineet Kristiina Berg (2008) ja Jaana Vuori (2001). Kansainvälisissä tutkimuk-
sissa on tutkittu varhaiskasvatusopiskelijoiden käsityksiä perheeseen liittyvistä
sukupuolikäsityksistä (Ozdemir ym., 2021).

Aihetta sivuavia, kirkon työntekijöiden tai sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon työn-
tekijöiden näkemyksiä tai käsityksiä tutkivia tutkimuksia on tehty Suomessa sen
verran vähän, että etsiessäni aiempia tutkimuksia, rajasin suomenkielisen tiedon-
haun korkeakouluissa tehtyihin tutkimuksiin, selvityksiin ja ohjeistuksiin riippu-
matta siitä, oliko kyse opinnäytteestä vai väitöskirjasta. Ulkomaalaisista tutkimuk-
sista rajasin tiedonhaun väitöskirjoihin ja vertaisarvioituihin asiantuntija- tai tutki-
musartikkeleihin.

Tutkimuksen toimintaympäristönä oli kirkon perheneuvonta. Kirkon perheneuvo-
jat ovat kirkon työntekijöitä. Sukupuolen moninaisuus haastaa kristillisessä perin-
teessä totuttua ajatusta kahdesta sukupuolesta. Tässä opinnäytetyössä tavoit-
teena oli tutkia, onko yhteiskunnassa ja kirkon strategiatason keskustelussa vah-
vasti näkyvässä sukupuolen moninaisuuteen liittyvässä yhdenvertaisessa nyky-
käsityksessä ja perheneuvojen asenteissa ja käsityksissä eroja. Tämän vuoksi
tavoitteena oli nimenomaan tutkia sitä, millaisia perheneuvojen omat, henkilö-
kohtaiset käsitykset sukupuolista ovat.

Tutkimuksen tarkoituksena oli, että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää per-
heneuvojen työn kehittämisessä ja koulutuksen suunnittelussa. Ajatuksena oli,
että mikäli tutkimuksen tuloksissa huomataan selkeitä ristiriitaisuuksia yhdenver-
taisuuteen käsityksiin sukupuolesta, on tämä asia, joka vaatii koulutusta ja ohjausta,

sillä kirkon työntekijöinä perheneuvojilla on viranomaisvastuu. Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisvastuu velvoittaa työntekijöitä kohtelemaan kaikkia ihmisiä samanarvoisesti ja viranomaisten tulee taata turvalliset olot jokaiselle ihmiselle (L 1325/2014).

Perheneuvonnan vision mukaisesti työntekijöiden tulee voida kohdata turvallisesti ja tasavertaisesti kaikki apua tarvitsevat. Tarkoituksena ei ole, että kaikki perheneuvojat ajattelisivat samalla tavalla vaan, että jokainen asiakas voidaan kohdata tasa-arvoisesti, yhdenvertaisesti, aidosti ja turvallisesti. Perheneuvonnan asiakaskäynnin tulee olla aina turvallinen sekä asiakkaalle, että perheneuvojalle. (Turvallinen seurakunta, 2018, s. 42.)

Opinnäytetyön tulokset julkaistiin perheneuvonnan työntekijöille ja muille perheneuvonta työstä kiinnostuneille Diakonia-ammattikorkeakoulun ja KKP:n yhteisessä julkistamistilaisuudessa tammikuussa 2022. Opinnäytetyö ja kyselylomake jäävät kehittämateriaaliksi KKP:n ja seurakuntien käyttöön. Tutkimuksen tuloksista on tarkoitus myös julkaista ammatillinen artikkeli, jotta tutkimustuloksia voidaan esitellä laajemmin perheneuvonnan työntekijöille ja muille aiheesta kiinnostuneille.

Tutkimuksen tuloksia odottivat KKP:n lisäksi heidän yhteistyökumppaneina toimivat, yhteiskunnassamme seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaari-perheiden oikeuksista huolehtivat järjestöt, sillä tutkimusta pidettiin ajankohtaisena, uutena ja tärkeää tietoa tuottavana.

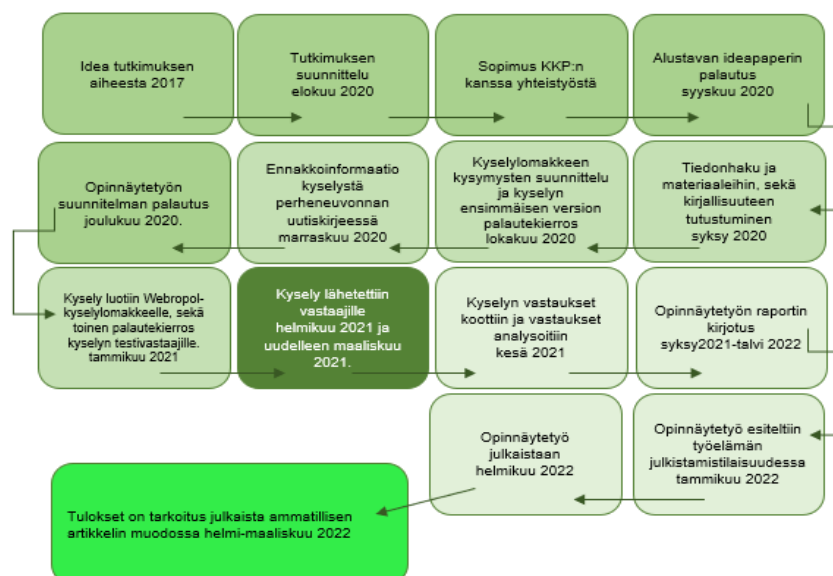
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Aikataulu

Tutkimuksen aikataulu on kuvattu kuviossa 1. Tutkimuksen suunnittelu lähti liikkeelle alun perin jo vuonna 2017, kirjoittaessani edellistä opinnäytetyötäni. Varsinainen tutkimuksen suunnittelu alkoi elokuussa 2020. Tällöin sovittiin KKP:n kanssa yhteistyöstä ja alustava ideapaperi valmistui. Tämän jälkeen tutustuin aiempiin tutkimuksiin, materiaaleihin ja kirjallisuuteen. Loka–marraskuussa alkoi kyselylomakkeen suunnittelu ja järjestin kyselyn ensimmäisen palautekierroksen. Tämän jälkeen julkaistiin ennakkoinformaatio kyselystä perheneuvonnan uutiskirjeessä (LIITE 4) sekä opinnäytetyön suunnitelma valmistui.

Vuoden 2021 alussa loin Webropol-kyselylomakkeen ja järjestin toisen palautekierroksen. Kysely lähetettiin KKP:stä perheasiain neuvottelukeskusten esihenkilöille helmikuussa ja uudelleen maaliskuussa 2021. Kokosin ja analysoin kyselyn vastaukset kesän 2021 aikana ja kirjoitin opinnäytetyön raportin syksyn 2021–talven 2022 aikana. Tammi–helmikuussa opinnäytetyö esiteltiin työelämän julkistamistilaisuudessa ja opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa. Tulokset on tarkoitus julkaista ammatillisen artikkelin muodossa helmikuussa.

Kuvio 1. Tutkimuksen aikataulu

6.2 Aineiston keruun menetelmä ja kyselylomakkeen laatiminen

Tämä opinnäytetyö oli kokonaistutkimus eli tutkimuksen kohderyhmänä oli tutkimuksen koko perusjoukko, 163 kirkon perheneuvonnan vastaanottotyötä tekevää perheneuvojaa ympäri Suomen. Tällä valinnalla pyrittiin varmistamaan mahdollisimman laaja ja kattava vastaajien määrä. Kattava vastaajien joukko, eli vastausprosentti, on tärkeä, jotta tutkimus voi olla luotettavaa (Vehkalahti, 2014, s.43–46).

Kyselylomakkeet liitetään yleensä määrälliseen tutkimukseen. Kyselylomakkeen kysymyksen asettelu, kuitenkin määrittelee, onko kyse määrällisestä tutkimuksesta, laadullisesta tutkimuksesta vai niiden yhdistelmästä eli triangulaatio tutkimuksesta. Suljetut kysymykset ovat usein määrällisiä ja avoimet kysymykset ovat usein laadullisia. Kyselylomakkeen suunnittelussa on tärkeää, että valitut kysymykset vastaavat tutkimusongelman asettamiin tiedonhankintatavoitteisiin. Tärkeää on myös, että tutkija pohtii etukäteen jokaisen kysymyksen kohdalla sen, miten vastauksia tullaan analysoimaan. (Ronkainen ym., 2008, s. 21–22; ScienceDirect, 2020.)

Kyselylomakkeeseen hyviä kysymyksiä voi muodostaa vain tutustumalla aiemmin tutkittuun tietoon huolellisesti. Lyhyet, helposti ymmärrettävät kysymykset tulee esittää loogisessa järjestyksessä ja aihekokonaisuuksittain. (Valli, 2018, s. 92–93; ScienceDirect, 2020.) Tutkimuskyselyn määrällisessä osassa käytin aineiston hankintaan suljettuja, strukturoituja kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikkoja. Laadullisessa osassa käytin avoimia kysymyksiä.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia erityisesti vastaajien asenteita ja käsityksiä. Tähän valitsin merkittävimmäksi kysymystyypiksi usein käytetyn 5-portaisen asteikon, jota kutsutaan Likertin asteikoksi. Ääripäät kysymyksissä olivat *täysin samaa mieltä* ja *täysin eri mieltä*. (Ronkainen ym., 2008, s. 23–24.) Asteikolla oli myös mahdollista valita vaihtoehto *en osaa sanoa /en halua sanoa*.

Tutkimuksen laadullisessa osassa käytin aineiston hankintaan avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten kohdalla tyypillistä on vastaajakato. Se voi johtua siitä,

että avoimiin kysymyksiin vastaaminen on työläämpää kuin strukturoitujen. Tämä on hyvä ottaa huomioon, sekä pohtia vastauskadon suhdetta tutkimuksen luotettavuuteen analysoidessa vastauksia ja tutkimusraporttia kirjoittaessa. (Ronkainen ym., 2008, s. 21–22; ScienceDirect, 2020.) Kuitenkin avointen kysymysten käyttö strukturoitujen kysymysten kanssa lisää tutkimuksen syvyyttä ja luo monenlaisia mahdollisuuksia uusille merkityksille ja uusille ideoille (Valli, 2018, s.114.)

Kyselytutkimuksessa on tärkeää muotoilla kysymykset huolella ja testata esitutkimuksessa, jotta saadaan selville ovatko ne yksiselitteisesti ymmärrettäviä. Mitä enemmän tutkimus nojaa kyselyyn, sitä huolellisempaa etukäteissuunnittelua kysely vaatii. On tärkeää, että kysely testataan valitulla testijoukolla. Testijoukko arvioi kyselyn selkeyttä, helppoa vastattavuutta ja järjestyksen loogisuutta sekä kysymysten helppotajuutta. (Valli, 2018, s. 92–95.) Koin tärkeänä, että testijoukko arvioi myös kysymysten muotoilua aiheen sensitiivisyyden vuoksi sekä sitä, miten kysymykset kattoivat tutkimuksen kannalta oleellisia näkökulmia. Sisällön lisäksi arvioitiin visuaalista ilmettä, sillä myös visuaalisella ilmeellä voidaan vaikuttaa vastaamismotivaatioon (Valli, 2018, s. 92–95.).

Tässä tutkimuksessa kyselylomaketta arvioivat KKP:n asiantuntijat ja kirkon työntekijät eri ammattiryhmistä. Tutkimuksen kyselylomake kävi testijoukon arvioitavana kaksi kertaa. Kyselyn ensimmäinen versio lähetettiin kommentoitavaksi kahdelle (2) KKP:n asiantuntijalle ja kahdeksalle (8) eri kirkonalojen ammattilaiselle. Toisella testikierroksella kyselyä kommentoi kaksi (2) KKP:n asiantuntijaa ja 18 eri kirkonalojen ammattilaista.

KKP johtavan perheneuvonnan asiantuntijan kanssa tutkimusta suunniteltaessa tärkeänä pidimme sitä, että kyselyä kommentoivat useat kirkon eri ammattiryhmien edustajat. Kyselylomake suunniteltiin niin, että tulevaisuudessa KKP:ssä voidaan mahdollisesti käyttää samaa kyselylomaketta pienillä muutoksilla minkä tahansa kirkonalan työntekijäryhmän sukupuolikäsitystä tutkittaessa.

Kirkon työntekijöiden lisäksi kyselylomake oli kommentoitavana kolmella järjestöllä, joiden asiantuntijuus liittyy muun muassa sukupuolivähemmistöihin ja

sateenkaariperheisiin. Kyselylomaketta kommentoivat suunnittelun aikana myös opinnäytetyötä ohjaavat opettajat ja opinnäytetyöseminaariryhmän muut opiskelijat. Näiden palautteiden perusteella kyselylomake hiottiin tutkimuksessa käytettyyn muotoon (LIITE 3).

6.3 Aineiston keruu

Aineiston keruun toteutin internetissä Webropol- kyselynä. Tavoitteenani oli saada mahdollisimman kattavasti vastauksia perheneuvojilta ympäri Suomen ja tämän vuoksi kysely toteutettiin verkkopohjaisena. Erityinen sähköisen kyselyn hyvä puoli on myös se, että vastaukset ovat käytettävissä tutkimuksen analyysivaiheessa ja lopullisissa tuloksissa sellaisenaan, eikä niitä tarvitse litteroida tai uudelleen kirjoittaa. Riskinä sähköisesti kyselylomakkeelle kirjoitetun tekstin tulokinnassa on, että vastaaja tulee väärinymmärretyksi. (Ronkainen ym., 2008, s. 21–22; ScienceDirect, 2020.)

Kysely toimitettiin sähköpostilla KKP:stä perheneuvontakeskusten lähiesimiehille ja heitä pyydettiin ohjaamaan edelleen kysely kaikille niille työntekijöille, jotka tekevät perheneuvonnan vastaanottotyötä. Kyselyn yhteydessä lähetettiin saatekirje (LIITE 1 ja LIITE 2) vastaajien ohjeistamiseksi ja motivoimiseksi. Saatekirje oli tutkimusetiikan kannalta tärkeä, sillä siinä kerroin vastaajille mihin he osallistuvat ja miten vastauksia käytetään.

Kyselylomakkeen saatekirjeessä pidin tärkeänä myös mainita, että kysely on vapaaehtoinen, siihen vastataan täysin nimettömästi ja yksin. Anonymiteettiä ja sen korostamista pidin erityisen tärkeänä aiheen ollessa sensitiivinen. Saatekirjeessä korostin myös sitä, että kirkon työntekijöiden sukupuolikäsityksiä ei ole aiemmin tutkittu. Tärkeäksi koin myös painottaa tehtävän tutkimuksen vastaajille saavutettavaa hyötyä, eli sitä, että kyselylomakkeella saatuja tuloksia käytetään kirkon perheneuvojen koulutuksen ja ohjeistuksen kehittämiseen.

6.4 Aineiston tarkastelu ja vastaajien taustatiedot

Vastaajia oli yhteensä 59, joista 44 (75 %) vastasi varsinaisen kyselyn kaikkiin osiin. Lisäksi 29 (49%) vastasi viimeiseen kysymykseen, johon oli mahdollisuus jättää palautetta tutkijalle. Tutkimuksen perusjoukko oli kaikki 163 kirkon perheneuvojaa. He myös muodostivat kokonaistutkimuksen otoksen. Tutkimuksessa (N=59) tarkoittaa kaikkia tutkimuskyselyyn vastanneita, (n=XX) tarkoittaa kyseiseen kysymykseen vastanneita, samankaltaisen vastauksen antaneiden prosenttiosuus kysymykseen vastanneista (X%) ja samankaltaisen vastauksen antaneiden määrä (X).

Taustatietoina vastaajista kysyttiin hiippakuntaan (Helsinki, Espoo, Turku, Tampere, Mikkeli, Kuopio, Lapua ja Oulu), sekä ikäryhmään (alle 43-vuotiaat, 43–55-vuotiaat, yli 55-vuotiaat). Porvoon hiippakuntaa ei kyselylomakkeella ollut, sillä Porvoon hiippakunnan perheneuvojat työskentelevät laajasti näiden muiden hiippakuntien alueella ja KKP:ssä heitä käsitellään työskentelyalueen mukaan hiippakunnan alueella työskentelevinä perheneuvojina.

Taustatietona vastaajan hiippakuntaa pidimme KKP:n johtavan perheneuvonnan asiantuntijan kanssa tärkeimpänä taustatietona tutkimuksen tulosten hyödyntämisen näkökulmasta. Tietoa haluttiin kerätä niin, että erityyppistä työn kehittämistä ja perheneuvojien koulutusta voidaan kohdentaa myös eri alueille tarpeen mukaan. Vastausajan päätyttyä ja vastausmäärien jäädessä vähän yli kolmannekseen (36%) perusjoukosta päätimme yhdessä, että vastaajien anonymiteetin varmistamiseksi sekä tulosten tarkastelun näkökulmasta on mielekästä jakaa hiippakunnat hiippakuntapareiksi.

Hiippakuntaparit jaoin maantieteellisin perustein käyttäen Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa yleisesti käytössä olevaa tapaa liittää hiippakunnat yhteen maantieteellisesti esimerkiksi erilaisia tilastotietoja vertaillaessa tai koulutuksia alueille tarjottaessa. Hiippakuntaparit olivat Espoo-Helsinki, Tampere-Turku, Kuopio-Mikkeli ja Lapua-Oulu. Tutkimuksessa käytän niistä esimerkiksi termiä Tampere-Turun hpk.

Taulukossa 1 on esitelty perheneuvojen vastaajamäärä ja kokonaismäärä hiippakuntaparien mukaan jaettuna neljään ryhmään. Kyselyssä tähän taustatietokysymykseen vastasi 57 perheneuvojaa. Toisesta sarakkeesta on nähtävillä eri alueilta vastanneiden määrä (n) ja kolmannesta sarakkeesta vastanneiden prosentuaalinen osuus kaikista kysymykseen vastanneista. 30 prosenttia vastaajista oli Espoon-Helsingin hpk:n alueelta. Kuopio-Mikkelin Tampere-Turun hpk:n alueelta oli 32 prosenttia vastaajista. Lapua-Oulun hpk:n alueelta oli 19 prosenttia vastaajista, kuten myös Tampere-Turun hpk:n hiippakuntien alueelta.

Neljännessä sarakkeessa on perheneuvojen kokonaismäärä hiippakuntaparien alueilla ja viidennessä sarakkeessa alueiden perheneuvojen prosenttiosuus kaikista kirkon perheneuvojista (163). Tiedot sarakkeeseen neljä ja keräsin perheasianneuvottelukeskusten internetsivuilta ja soittamalla puhelimella niihin perheasiain neuvottelukeskuksiin, joista tietoa ei ollut internetsivuilta saatavilla.

Vertaillen prosenttiosuuksia vastanneista ja prosenttiosuuksia kokonaismäärästä voidaan analysoida sitä, kuinka hyvin vastaajat edustavat perusjoukkoa vai onko vastaajien edustus alueellisesti vääristynyt tai vinoutunut. Taulukosta 1 voidaan todeta, että Tampere-Turun ja Lapua-Oulun hpk:n alueilla vastanneiden prosenttiosuus kaikista kysymykseen vastanneista vastaa hyvin alueiden perheneuvojen prosentuaalista määrää kokonaismäärästä.

Espoo-Helsingin hpk:n alueella kysymykseen vastanneiden prosentuaalinen osuus kaikista vastaajista (30%) oli vähän suurempi kuin alueen perheneuvojen prosenttiosuus kokonaismäärästä (36%). Huomattavaa on, että Kuopio-Mikkelin hpk:n alueella vastanneiden prosenttiosuus kaikista kysymykseen vastaajista (32%) oli selkeästi suurempi kuin alueen perheneuvojen prosenttiosuus (21%) kokonaismäärästä.

Tässä tutkimuksessa ei ole käytettävissä tietoa sen analyysin tueksi, miksi Kuopio-Mikkelin hpk:n alueella vastanneita on suhteessa enemmän kuin muualla. Sen tarkempi analysointi jää tutkimuksen ulkopuolelle. Voidaan kuitenkin sanoa, että vertailun mukaan vastanneet edustavat suhteellisen hyvin hiippakuntaparien perusteella perusjoukkoa.

Taulukko 1. Vastaajien taustatiedot, hiippakuntapareihin ryhmiteltynä (n=57)

Hiippakunnat	n	% vastanneista n=57	Perheneuvojen määrä hiippakuntien alueella	% kokonaismäärästä 163
Espoo ja Helsinki	17	30%	59	36%
Tampere ja Turku	11	19%	34	21%
Kuopio ja Mikkeli	18	32%	34	21%
Lapua ja Oulu	11	19%	35	22%
Yhteensä	57		163	

Taustatietona ikäryhmää pidimme KKP:n johtavan perheneuvonnan asiantuntijan kanssa suunnitteluvaiheessa toissijaisena taustatietona tutkimuksen tulosten hyödyntämisen näkökulmasta ja työelämän näkökulmasta iän tarkempaa pidettiin uhkana ihmisten kokemukselle kyselyn anonymiteetistä, sillä perheneuvojen ikäjakauma on heidän mukaansa suhteellisen homogeeninen. Haluttiin kuitenkin kysyä mihin ikäryhmään vastaaja kuuluu, jotta on mahdollista tarkastella, onko ikäryhmien välillä tuloksissa eroavaisuuksia. Ikäryhmiksi kyselylomakkeeseen valikoitui yhteisten keskustelujen jälkeen ikäryhmät: alle 43-vuotiaat, 43–55-vuotiaat, yli 55-vuotiaat. Vastausajan päätyttyä yhdistin ikäryhmät alle 43-vuotiaat ja 43–55-vuotiaat, sillä alimmassa ikäryhmässä oli vain kaksi vastausta.

Taulukossa 2 on esitelty vastaajien jakautuminen ikäryhmiin 55-vuotiaat ja alle ja yli 55-vuotiaat. Kyselyssä tähän taustatietokysymykseen vastasi 59 perheneuvojaa. Sarakkeessa kaksi on esitelty vastanneiden määrä (n) ja sarakkeessa kolme ikäryhmästä vastanneiden prosenttiosuus kaikista kysymykseen vastanneista (n=59). Vastanneista 51 prosenttia oli 55-vuotiaita tai alle ja yli 55-vuotiaita oli 49 prosenttia.

Taulukossa 2 ei ole tietoja sarakkeissa neljä ja viisi, sillä tietoja siitä miten perusjoukko 163 perheneuvojaa jakautuu näihin ikäryhmiin ei ole. Ei siis ole mahdollista analysoida, kuinka hyvin vastaajat edustavat perusjoukkoa vai onko vastaajien edustus ikäryhmien suhteen vääristynyt tai vinoutunut. Ainoa tieto, joka

perheneuvojen ikäjakaumasta oli tutkimukseen saatavilla, oli Matti Hyökyn (2015) pro gradututkielmassa esitelty perheneuvojen ikäjakauma.

Matti Hyökyn (2015, s. 66) mukaan perheneuvojen keski-ikä oli tutkimusta tehdessä noin 54 vuotta. Hyöky kirjoittaa, että Kirkon tilastollisen vuosikirjan 2013 mukaan perheneuvojista noin 13 prosenttia on 30–44-vuotiaita ja noin 87 prosenttia on 45–65. Tämän perusteellakaan ei voida tehdä tulkintaa siitä, edustaako tämän tutkimuksen vastaajajoukko perusjoukkoa.

Taulukko 2. Vastaajien taustatiedot, ikäryhmiin jaettuna (n=59)

Ikäjakauma	n	% vastanneista N=59	Perheneuvojen määrä hiippakuntien alueella	% kokonaismäärästä 163
55-vuotias tai alle	30	51%	-	-
Yli 55-vuotias	29	49%	-	-
Yhteensä	59			

Pohdintaa siitä, millä tavalla vastausprosentti ja kato voivat vaikuttaa siihen, edustavat vastaajat perusjoukkoa vai onko vastaajien edustus vääristynyt tai vionnut suhteessa perusjoukkoon kirjoitan seuraavassa luvussa.

6.5 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys

Hyvä tieteellinen käytäntö sisältää tärkeitä tutkimuseettisiä toimintatapoja, kuten rehellisyys, yleinen huolellisuus, tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja tulosten arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, i.a.) Tutkimuksen luotettavuuden selvittämiseksi tulee tarkastella tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. (Heikkilä, 2014, 27–28.)

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä. Tutkimuksen tulee mitata sitä, mitä tutkimuskysymyksillä halutaan selvittää. Validiteetin vahvistamiseksi

tutkimuksella tulee olla täsmälliset tavoitteet ja suunnitelma. Mitattavat käsitteet ja muuttujat ovat tarkoin määriteltä. Huolelliseen suunnitelmaan kuuluvat myös harkittu tiedonkeruu, hyvin suunniteltu ja testattu lomake, sekä perusjoukon määrittely, otos ja tutkimuksen kattavuuden analyysi. (Heikkilä, 2014, 27–28.)

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen tulokset eivät voi olla sattumanvaraisia ja tutkimus tulee voida toistaa uudestaan. Tutkimustuloksia ei myöskään voi yleistää pätevyysalueensa ulkopuolelle. Reliabiliteetin arviointiin kuuluu myös tarkkuus ja kriittisyys, tulosten huolellinen ja harkittu tulkitseminen, sekä kadon tarkastelu. Tutkimuksen tietojen (muuttujat ja tunnusluvut) tulee olla eri tutkimusvaiheissa huolellisesti tarkistettuja. (Heikkilä, 2014, 27–28)

Aloitin tutkimuksensuunnittelun määrittelemällä tutkimukselle selkeät tavoitteet ja tarkoituksen (luku 5). Tutkimussuunnitelmassa määrittelin käytettävät käsitteet ja muuttujat tarkasti ja huolellisesti. Tutkimussuunnitelmassa määrittelin tutkimuksen perusjoukoksi kaikki 163 kirkon perheneuvonnan vastaanottotyötä tekevät työntekijät eli perheneuvojat. Jotta tutkimuksen tuloksista voitaisiin saada mahdollisimman kattavasti tietoa kirkon perheneuvojien käsityksistä, otokseksi määräytyi koko perusjoukko. Tutkimus on siis kokonaistutkimus.

Validiteettiin ja reliabiliteetin vahvistamiseksi käytin tutkimuksessa menetelmätriangulaatiota, eli eri menetelmien yhdistelmiä. Tutkimuksen kyselylomakkeessa oli määrällisesti kysymysten lisäksi viisi avointa kysymystä. Tällä pyrittiin laajentamaan myös ilmiön ymmärtämistä. Käytin kyselylomakkeen suunnitteluun paljon aikaa ja sitä konsultoi koko suunnittelun ajan kirkon ammattilaiset. Kyselylomake kävi kahdella testikierroksella; ensimmäisellä kierroksella viisi, toisella kierroksella 18 kirkon ammattilaista testasi ja kommentoi sitä. Kyselylomake on rakennettu niin, että tutkimus on mahdollista toistaa. Kyselyn toistettavuus on vahvan reliabiliteetin kannalta merkittävää.

Olen tehnyt tutkimuksen suunnittelun sekä aineiston käsittelyn ja analysoinnin mahdollisimman tarkasti ja sitä jatkuvasti kriittisesti arvioiden. Aineistoa olen tarkastellut mahdollisimman tarkasti useaan kertaan. Vaikka tarkastelin tämän

tutkimuksen tuloksia Webropol- tietokoneohjelman avulla, tarkistin tutkimuksen kaikki muuttujat ja muuttujien arvot huolellisesti. Aineiston käsittelystä sekä tulosten analysoinnin vaiheista ja analysoinnista kerron tarkemmin luvussa 6.6. Tulokset olen esittänyt niin alkuperäisessä muodossaan, kuin se vain on raportin luotavuuden kannalta mahdollista. Tuloksista johdetut johtopäätökset arvioin useita kertoja ennen niiden raportoimista luvussa 9. Johtopäätöksissä olen käsitellyt tutkimustuloksia niin, että niitä ei yleistetä pätevyysalueensa ulkopuolelle.

Opinnäytetyön teoriaosassa laadukkaat, kriittisesti tarkastellut lähteet lisäävät tutkimuksen luotettavuutta ja tukevat tutkimuksen tarkkuutta. Tarkkuus ja luotettavuus vaikuttavat myös tutkimuksen validiteetin. (Vilkka, 2007, s.34, 113, 145.) Tässä tutkimuksessa pyrin teoriaosan lähteet valitsemaan niin, että ne olivat mahdollisimman relevantteja ja ajantasaisia. Tutkimuksen aiheen ollessa ajankohtainen ja sensitiivinen halusin kiinnittää erityistä huomiota myös teoriaosan monipuolisuuteen ja luotettavuuteen. Teoriaosassa tutkimuksen käsitteet on myös määritelty huolellisesti.

Tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin kannalta on tärkeä pohtia, onko vastaajajoukko kattava otos perusjoukosta vai onko otoksessa vääristynyt edustus sekä sitä, miksi kato noin sen suuruinen kuin se on. Esittelen luvussa 6.4 aineiston tarkastelua ja taustatietoja. Tässä yhteydessä esittelen myös pohdintaa siitä, onko tutkimuksen vastaajajoukko kattava vai vääristynyt edustus vastaajista. Tässä luvussa keskityn seuraavaksi vastausprosenttiin ja katoanalyysiin.

Vastausprosentti on merkittävä pohdittaessa tutkimuksen luotettavuutta, sillä se kertoo siitä, kuinka moni vastasi. Se kuinka moni jätti vastamaatta on kato. Jokaisessa tutkimuksessa on tärkeä pohtia sitä, keitä ovat ne henkilöt, jotka vastaavat ja ketkä eivät vastaa sekä sitä miksi vastausprosentti tai kato on tietyn suuruinen. Nämä on raportoitava avoimesti tutkimuksen reliabiliteetin ja validiteetin vahvistamiseksi. Kyselytutkimuksissa tyypillinen vastausprosentti on 20–30 prosenttia. (Heikkilä, 2014, s.177; Vehkalahti, 2014, s. 44.) Kysely lähetettiin vastaajille kaksi kertaa. Vastauksia tuli (N=59), joka on 36 % tutkimusjoukosta.

Tämän tutkimuksen vastaajakato oli 64 prosenttia. Uskon, että tässä tutkimuksessa kato tapahtui suhteellisen tasaisesti erilaisista taustatiedoilla määritellyistä vastaajaryhmistä (luku 6.3). Olen pohtinut syitä, jotka ovat mahdollisesti johtaneet siihen, että kyselyyn ei ole vastattu. Yksi syy on todennäköisesti kiire. Muun työn keskellä kiire sanelee työn prioriteetit, eikä aina ole aikaa osallistua esimerkiksi tutkimuksiin.

Tulosten tarkastelun, analysoinnin ja johtopäätösten kannalta merkittävin kysymys on, onko suurin kato ehkä tapahtunut niiden perheneuvojien osalta, jotka eivät koe sukupuolen ja sukupuolenmoninaisuuden tematiikkaa erityisen tärkeäksi. Voi olla, että heistä vastaaminen ei tunnu olennaiselta tai merkittävältä. Toisaalta voi myös olla, että ne perheneuvojat, joiden suhtautuminen sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen on konservatiivinen eivät ole halunneet vastata kyselyyn. Voi myös olla, että aihe saattaa tuntu toisista perheneuvojista hankalalta ja epämiellyttävältä, silloin todennäköisesti henkilö jättää kyselyyn vastamatta.

On siis mahdollista, että aiheesta kiinnostuneiden tai liberaalin sukupuolikäsityksen omaavien perheneuvojien ovat yliedustettuna vastaajajoukossa. Kuitenkaan minulle ei kuitenkaan ole tutkimusta tehdessäni ollut saatavilla tietoa tämän väittämän todentamiseksi, joten tulosten tarkastelua, analyysia ja johtopäätöksiä ei ole perustettu tälle pohdinnalle.

Keväällä kyselylomakkeen lähettämisen aikaan kirkon perheneuvonta ja perheneuvojien sukupuoli- ja seksuaalivähemmistökasitys nousi tutkimuksesta riippumattomista syistä vahvasti keskusteluun (luku 3) ja esimerkiksi monessa sosiaalisen median yhteisössä ja lehtien keskustelupalstoilla keskustelu kärjistyi hyvin kahtia jakavaksi. Voi olla, että osa kyselyn kohdejoukosta tunsu kyllästymistä tai ahdistusta aiheesta ja sen takia aiheeseen liittyvä tutkimus sivuutettiin. Saattaa kuitenkin myös olla, että tämä nosti vastausprosenttia näinkin korkeaksi.

Tässä tutkimuksessa vastaajakadosta en tehnyt laajempaa tai muihin lähteisiin perustuvaa analyysia. Kuitenkin vastaajakadon eri mahdollisuudet, joita olen yllä pohtinut, on hyvä ottaa huomioon tuloksia ja johtopäätöksiä tarkastellessa.

Validiteetin ja reliabiliteetin lisäksi tutkimuksessa tulee arvioida tutkimuksen objektiivisuutta, avoimuutta ja eettisyyttä. Avoimuuden ja objektiivisuuden tulee alkaa jo tutkimusta suunniteltaessa. Tutkija tekee tutkimuksessa paljon subjektiivisia valintoja ja niistä on tärkeää olla tietoinen. Tutkimuksen raportin päämäärän tulee olla, että tulokset saadaan luettavaan ja vaikuttavaan muotoon. Objektiivisessä tutkimuksessa tutkimuksen tulokset tai se, miten ne esitetään eivät saa riippua tutkijasta. Kaikki tulokset tulee raportoida objektiivisesti, selkeästi ja avoimesti riippumatta siitä, kenelle ne ovat eduksi tai haitaksi. (Heikkilä, 2014, s. 28–29; Vilkka, 2007, s. 89–91.)

Toteutin tutkimuksen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan niin, että tutkimus ei aiheuta haittaa tai vahinkoa tutkimukseen osallistuneille henkilöille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, i.a.) Tässä kyselytutkimuksessa tutkimuksen tekijä, eikä työelämän yhteistyökumppani ollut yhteydessä tutkittaviin, eikä käsitellyt henkilötietoja vaan kyselylomakkeet lähetettiin vastaajille lähiesimiesten kautta. Tämä vahvisti opinnäytetyössä tutkittavien anonymiteetin säilymistä.

Webropol-kyselyn vastauksia ei voida jäljittää, joten tietosuojan näkökulmasta opinnäytetyö on eettisesti mahdollisimman hyvin toteutettu. Tutkimuksen aikana säilytin tutkimusaineiston huolellisesti niin, että se oli minun saatavilla. Raportin julkaisun jälkeen aineisto tuhoaan. Aineistosta tullaan säilyttämään raportissa julkaistun lisäksi yhteenveto tuloksista, jossa ketään vastaajista ei voida tunnistaa, yhdistää alueeseen tai ikäryhmään.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää, että tutkittavat ovat tietoisia siitä, miten heidän tietojan tullaan säilyttämään tutkimuksen aikana ja miten tietoja tullaan käyttämään tutkimuksessa (Vilkka, 2007, s.81, 169). Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteille kerrottiin avoimesti saatekirjeessä mihin ja millä tavalla heidän tietojan käytetään. Saatekirjeessä (LIITE 1 ja LIITE 2) kiinnitettiin erityistä huomiota ohjeistukseen ja kyselyn turvallisuuteen, sillä kyselyssä kysytään tutkittavien vakaumukseen liittyviä, henkilökohtaisia käsityksiä. Yksi kyselytutkimusten

turvallisuuden tärkeä osa oli vapaaehtoisuus. Saatekirjeessä painotin sitä, että tutkimukseen vastaaminen on vapaaehtoista.

Opinnäytetyön aineistonkeruussa pidin tärkeänä, että kyselylomake on vastaajille turvallinen. Tämä oli oleellinen osa tutkimuksen eettisyyden pohdintaa. Pohdin paljon vastaajan turvallisuuden kokemusta kyselylomaketta tehdessäni. KKP:n johtavan perheneuvonnan asiantuntijan kanssa kyselylomaketta suunnitellessamme päädyimme siihen, että kyselyyn vastaavan työntekijän turvallisuuden tunnetta ja tunnetta anonymiteetistä lisää merkittävästi se, että kyselylomakkeessa ei kysytä ikää muuten kuin kolmeen ikäryhmään jaettuna (alle 43-vuotiaat, 43–55-vuotiaat ja yli 55-vuotiaat). Ikäryhmää tärkeämpänä tietona kyselyn tulosten kannalta pidimme taustatietoa hiippakunnat (Helsinki, Espoo, Tampere, Turku, Mikkeli, Kuopio, Lapua ja Oulu). Muita taustatietoja vastaajilta ei kysytty, sillä niiden ei katsottu olevan tulosten kannalta merkittäviä. Taustatietojen valinta- ja ryhmittelyperusteita esittelen tarkemmin luvussa 6.3.

Koin, että kyselylomakkeen suunnittelussa erityisenä haasteena oli se, että sen ei ollut tarkoitus olla kysely siitä, miten kirkon perheneuvojat käsittävät sukupuolivähemmistöt tai sukupuolen moninaisuuden vähemmistökyseymyksenä. Tavoitteena oli luoda sellaiset kysymykset, joiden avulla ei selvitetä pelkästään vähemmistöihin liittyviä käsityksiä vaan kokonaisuutena myös sukupuoleen liittyviä mahdollisia vallalla olevia stereotyyppisiä käsityksiä.

Vähemmistöryhmiin liittyviin kyselyihin suhtaudutaan helposti eri tavoin, kuin muihin kyselyihin ja koin riskinä, että tutkimuksen luotettavuus voisi kärsiä tästä. Kyselyyn valitsemieni kysymysten avulla pyrin tuomaan esiin, että kysely koskee sukupuolia, ei pelkästään sukupuolivähemmistöjä. Sukupuolikysymykseen, erityisesti sukupuolivähemmistökyseymykseen liittyy kirkossa paljon vastakkainasettelua. Halusin tällä tutkimuksella asettua vastakkain asettelun suhteen mahdollisimman objektiiviseen tilaan.

6.6 Aineiston käsittely ja analyysi

Tutkimuksen kyselylomakkeella (LIITE 3) kerätty tieto jakautui kahteen ryhmään, strukturoitujen kysymysten vastauksiin ja avovastauksiin. Strukturoitujen kysymysten vastaukset käsitelin ja analysoin määrällisen tutkimuksen menetelmin, avovastaukset käsitelin ja analysoin laadullisen tutkimuksen menetelmin.

Määrällisen tutkimuksen analyysi aloitetaan aina tutustumalla vastauslomakkeisiin. Tutkimuksessa käytettävää analyysimenetelmää tutkija hahmottelee jo suunnitelmavaiheessa, mutta sitä voidaan tutkimusanalyysia tehdessä täydentää. (Vehkalahti, 2014, s.51; Kananen, 2008, s. 52–59.)

Tässä tutkimuksessa käytin kyselylomakkeiden strukturoitujen kysymysten vastausten analysointiin ristiintaulukointia ja prosentteja, sekä käytin Pearsonin tulo-momenttikorrelaatiokertoimaa tarkastellessani muuttujien välisiä riippuvuuksia. Käytin analyysin apuna Webropol-ohjelmaan analyysityökaluja. Määrällisessä analyysissä korostui myös vastausten suhde taustamuuttujiin. Likertin asteikoista vastausvaihtoehto *en osaa vastata/en halua vastata* siirrettiin pois tarkastelusta, kun tarkasteltiin keskiarvoja, ristiintaulukointeja korrelaatiokertoimia.

Kyselylomakkeen kysymykset 3 ja 7 sisälsivät määrällisesti luokiteltavaa, tutkimuskysymyksiin suoraan vastaavaa aineistoa. Kysymykset 4, 5, 6, 8, 9 olivat määrällisesti luokiteltavia lisätietokysymyksiä, joita prosenttiosuuksien tarkastelun lisäksi myös ristiintaulukoitiin kysymysten 3 ja 7 kanssa ja tarkasteltiin korrelaatiokertoimia tilastollisten merkittävyyksien löytämiseksi, kuten taulukossa 3 on esitetty.

Taulukko 3. Esimerkki strukturoitujen kysymysten ristiintaulukoinnista ja korrelaatiokertoimien tarkastelusta

Taustatieto-/lisätietokysymykset, joita ristiintaulukoidaan eri tutkimuskysymysten kanssa.	1, 2, 4, 5, 6, 8, 9	Ristiintaulukointia taustatieto/lisätietokysymyksistä.
1. Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on sukupuolista?	3	1, 2, 4, 5a, 5c, 9

Avovastausten aineiston analysoin induktiivisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysiä pidetään perustyövälineenä kaikessa laadullisessa aineiston analyysissä. Sen avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti eli järjestellä ja kuvata tutkimusaineistoa. Vaiheittain etenevä analyysimenetelmä tiivistää aineistoa ottaen huomioon informatiivisuuden säilyttämisen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103–107).

Tutustuin kyselystä saatuihin avovastauksiin ensin perinpohjaisesti selkeän ja syvällisen käsityksen saamiseksi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä ei tarvitse analysoida kaikkea tietoa, vaan analyysissä pyritään saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen tarkoitukseen. Induktiivisessä sisällönanalyysissä aineisto puretaan ensin osiin ja sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistetään. Seuraavaksi aineisto tiivistetään kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Oleellista on, että analyysin avulla pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa. Ensin siis analysoidaan eli puretaan aineisto osiin ja sitten tulkitaan eli tehdään uusi synteesi näistä osioista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 103–107; Vilkkä, 2015, s. 195–196.)

Kuten taulukon 4 esimerkissä on esitetty, pelkistin aineiston ja pyrin löytämään vastauksista tutkimuskysymysten perusteella olennaiset piirteet. Listasin pelkistetyt ilmaukset allekkain kadottamatta datasta mitään. Tämän jälkeen klusteroin

eli ryhmittelin ne sisältöjen mukaisesti, mikä loi pohjan alaluokkien syntymiselle. Näistä alaluokista jatkoin abstrahointiprosessia ja alaluokkien perusteella muodostuivat pääluokat, joita analysoin tarkemmin määrällisten vastausten tueksi.

Taulukko 4. Esimerkki induktiivisen sisällönanalyysin vaiheista

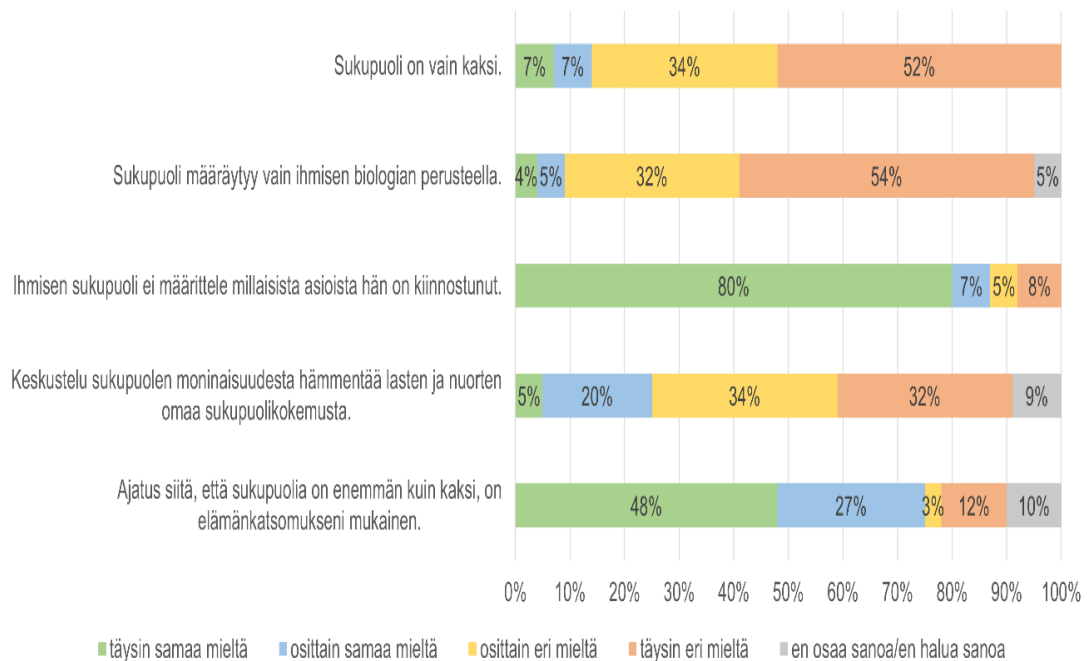
Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Ymmärrän hyvin, että joku toinen voi kokea oman sukupuolensa hyvin eri tavalla kuin itse koen.	Oman kokemuksen arvostaminen ei sulje muiden kokemuksia pois.	Ymmärrys	Kunnioituksen merkityksellisyys
Paljon. Se on iso osa jokaisen identiteettiä, ihmistä, minua.	Merkittävä identiteettiä muovaava tekijä.	Oman identiteetin merkitys	
Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi. Sukupuolten erilaisuus on lahja ja voimavara ja ilo. Se mahdollistaa ihmissuvun jatkumisen.	Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi.	Heteronormatiivinen ja cis-normatiivinen näkemys	Normatiivisuus

7 KÄSITYKSET SUKUPUOLESTA JA SUKUPUOLEN MONINAISUUDESTA

7.1 Sukupuolia voi olla enemmän kuin kaksi

Tutkimuksen tulosten mukaan kirkon perheneuvojien suuri enemmistö näkee ihmisen sukupuolen monimuotoisena ilmiönä. Ainoastaan 14 prosenttia vastaajista olit täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa ”ihmisen sukupuolia on vain kaksi” ja yhdeksän prosenttia, väittämän kanssa ”ihmisen sukupuoli määräytyy vain biologian perusteella”. Lähes yhdeksän vastaajaa kymmenestä oli täysin tai osittain eri mieltä kuin nämä väittämät. Lähes yhdeksän kymmenestä (86%) oli myös täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa ”Ihmisen sukupuoli ei määrittele sitä, millaisista asioista hän on kiinnostunut” – vain 13 prosenttia oli väittämän kanssa eri mieltä. (kuviot 2).

Kuvio 2 Käsitteet sukupuolista (n=59)

Suurin osa vastaajista (43) kertoi toisen ihmisen ja oman sukupuolen kokemusten kunnioituksen olevan heille erityisen merkityksellistä. Lisäksi vastaajat kertoivat muun muassa sukupuolen olevan heille merkittävä osa identiteettiä ja minä kuvaa sekä sukupuolen olevan jokaisen oma kokemus (19) Vastaajista kolmannes (17) korosti tasavertaisuuden ja yhdenvertaisuuden puolustamisen merkitystä.

Itse olen tyytyväinen, että tunnen olevani nainen ja olenkin sitä myös fyysisesti. Voin vain kuvitella, millaisiin prosesseihin ihminen joutuu, jos tuntee olevansa eri sukupuolta kuin ruumiinsa, tai jotain, mitä onkin vaikea määritellä.

Minulle on tärkeää, että jokainen saa ilmaista sukupuoltaan omaan identiteettiin kuuluvalla tavalla eikä sitä rajoiteta stereotyyppisesti.

Vain kaksi vastaajaa korosti Jumalan luoneen ihmisen mieheksi ja naiseksi, sekä kahden sukupuolen erilaisuuden olevan lahja ja voimavara, joka mahdollistaa ihmismyvun jatkumisen.

7.2 Vastaajien elämäkatsomus ja vakaumus suhteessa sukupuolen moninaisuuden kysymyksiin

Tutkimuksen tulosten mukaan perheneuvojista kolme neljäsosaa (75%) on täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa ”ajatus siitä, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi, on elämäkatsomukseni mukainen” – hieman yli kymmenesosa (12%) oli väittämän kanssa täysin eri mieltä (kuvio 2).

Tähän väittämään liittyen oli havaittavissa alueellisia eroja. Espoo-Helsingin hpk:n vastaajista 88 prosenttia oli täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa, kun muissa hiippakunnissa näin ajatteli 64–73 prosenttia. Tampere-Turun hpk:n vastaajista lähes kolmannes koki olevansa täysin eri mieltä väittämän kanssa.

Kolme neljäsosaa vastaajista (37) kertoi, että heidän vakaumukseensa kuuluu pyrkimys tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja moninaisuuteen. Jokaisen ihmisen hyväksyminen aidosti sellaisena kuin hän on, on heille tärkeä arvo, joka vaikuttaa käsitykseen sukupuolen moninaisuudesta. Useissa näistä kommentteista myös mainittiin Jumalan luomakunnan moninaisuus.

Vakaumukseeni kuuluu kunnioittava ja ystävällinen asennoituminen ihmisiin. Luomakuntaan kuuluu moninaisuus.

Muutama vastaaja (4) kertoi oman vakaumuksensa ja ajattelunsa avartumisesta. Heillä oli joko ollut tietoinen halu avartaa ajatteluaan tiedon lisääntyttyä tai muututtua, tai sitten he olivat mukautuneet muutoksiin. Kaksi vastaajaa painotti, että ihminen on luotu mieheksi ja naiseksi. Kuitenkin nämäkin vastaajat totesivat, että he pyrkivät suhtautumaan kaikkiin ihmisiin kunnioittavasti

7.3 Sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvien teemojen kohtaaminen työssä

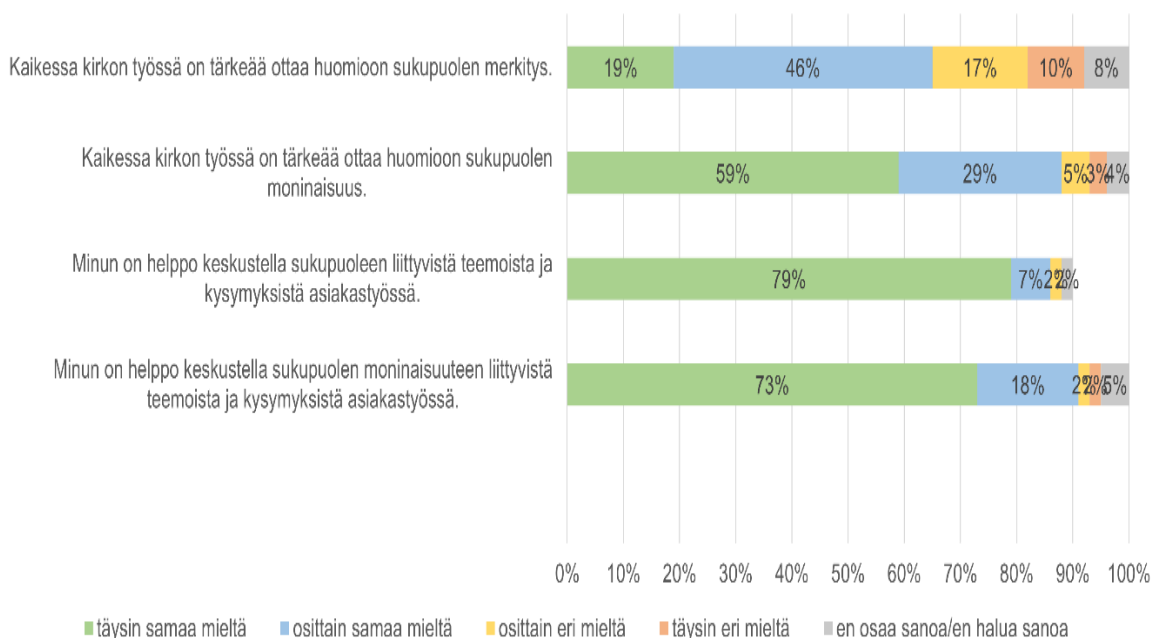
Vastaajista hieman yli kolme viidesosaa (65 %) oli täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan kaikessa kirkon työssä tulee ottaa huomioon sukupuoli (kuvio 3). Poikkeuksena vastaajien muista vastaajista ovat Oulu-Lapuan hpk, joissa vastaajista kaikki (100%) olivat sitä mieltä, että kaikessa kirkon työssä tulee ottaa huomioon sukupuoli. Sukupuolen moninaisuus tulee kirkon työssä ottaa huomioon vastaajista suurimman osan mielestä (88%) (kuvio 3).

Vastaajien ikä vaikutti heidän näkemykseensä siitä, tuleeko sukupuolen merkitys ottaa huomioon kaikessa kirkon toiminnassa. Alle 55-vuotiaista vastaajista kolme neljäsosaa (74%) ja yli 55-vuotiaista vain runsas puolet (55%) oli väittämän kanssa täysin tai osittain samaa mieltä.

Lähes kaikki vastaajat (96%) olivat samaa mieltä tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa ”sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä kysymyksistä on helppoa keskustella”. Sukupuoleen liittyvät teemat tai kysymykset nousevat keskusteluihin vähintään viikoittain noin puolella (52%) vastaajista, mutta sukupuolen moninaisuuteen liittyvät teemat ja kysymykset nousevat vähintään viikoittain harvalla (10 %). Kolme neljäsosaa (75 %) vastaajista koki, että sukupuolen moninaisuuteen liittyviä ongelmatilanteita tulee vastaan vain muutaman kerran vuodessa tai harvemmin. (kuvio 3).

Sukupuolen moninaisuuteen liittyvät käsitteet näyttävät olevan tuttuja yli puolelle (58 %) vastaajista. Hieman alle viidesosa vastaajista kertoi tuntevansa kaikki käsitteet

Kuvio 3. Sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvien teemojen kohtaaminen ja huomioiminen työssä (n=59)

Yli kolmannes vastanneista (19) kertoi keskustelun sukupuolen ja sukupuolen moninaisuuden teemoihin liittyvistä asioista olevan helppoa, avointa ja he keskustelevat aiheista mielellään. Tärkeänä useat heistä kertoi pitävänsä muun muassa, sitä että aina voi oppia uutta ihmisten ajattelusta. Hieman alle kolmannes (14) pohti, että tuntuu usein, että tietoa ei ole riittävästi esimerkiksi termeistä ja kokivat, että heiltä puuttuu keskustelukokemusta näistä teemoista.

Yritän ajatella avoimesti. Tunnistan etten tiedä tarpeeksi, mutta olen valmis oppimaan ja tutustumaan erilaisiin ihmisiin.

Useat perheneuvojat kertoivat, että sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus nousee työssä esiin monin tavoin. Kolmannes vastanneista (15) kertoi, että on vastaanotolla keskustelut joko asiakkaan omista sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä kysymyksistä tai läheisten, esimerkiksi asiakkaan lapsen sukupuolen moninaisuuden kysymyksiä. Kaksi viidestä vastaajasta (18) kertoi, että työssä tulee usein eteen silloin sukupuolen ja sukupuolen moninaisuuden teemoja, kun asiakkaat pohtivat omaa sukupuoltaan suhteessa yleisiin sukupuolistereotyyppoihin tai parisuhteen sukupuolirooleihin.

Yksittäiset vastaajat kertoivat keskusteluista, jotka liittyivät asiakkaan pohdintaan uskonnollisista ristiriidoista, vanhempien hyväksynnästä suhteessa asiakkaan sukupuoleen, sukupuolen ilmaisusta sekä sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyvien pohdintojen liittymistä muuhun parisuhteen problematiikkaan.

Neljäs (13) vastaajista kertoi, että sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyviä asioita tulee esille töissä harvoin. Vastaajat pohtivat, että perheneuvonnassa tarvittaisiin enemmän avauksia ulos yhteiskuntaan päin ja avointa sanoitusta siitä, että perheneuvontaan ovat tervetulleita kaikenlaiset perheet.

Tutkimuksen tulosten mukaan perheneuvojat ottavat asiakkaan sukupuolen tai sukupuolen moninaisuuden huomioon työssään. Vastaajista kolme viidesosaa vastaajista (30) kertoi, että he kohtaavat jokaisen asiakkaan aina asiakaslähtöisesti, avoimesti ja ilman olettamuksia. Se, mihin asiakas hakee apua, on merkittävä keskustelussa asiakkaan kanssa.

Kolmannes vastaajista (16) kertoi pyrkivänsä siihen, että ei ole mitään vaan tärkeintä on odottaa ja kuunnella rauhassa se, mitä asiakas vastaanotolla kertoo itsestään. Samoin kolmannes vastaajista (16) kertoi, että heidän mielestään sukupuoli on ihmiselämän lähtökohta ja ihmisen elämän oleellinen osa. Ihmisen on tärkeä voida kokea olevansa tärkeä ja arvokas sellaisena kuin hän on.

Pyrin sanoittamaan tilanteita niin, että en ole poissulkeva vaan salliva. Ihmisillä oikeus saada tuntee olevansa tärkeä ja arvokas sellaisena kuin on. Toisaalta sukupuolesta ei saa tulla asia, jota ei saisi lausua ääneen.

Pidän sukupuolen moninaisuus tosiasiana, ei mielipiteenä. Se perustuu ihmisen kunnioittamiseen, jokaisella ihmisellä on oikeus omaan tarinaansa, hän on Jumalan silmissä kaunis. Sen kieltäminen on Luojan pilkkausta.

Hieman yli viidennes vastaajista (12) liitti sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuden teemat keskusteluun asiakkaan seksuaalisesta suuntautumisesta, seksuaalisista mieltymyksistä.

7.4 Perheneuvojen kouluttautuminen sukupuolen ja sukupuolen moninaisuuden teemoihin

Vähintään jonkin verran omiin opintoihin on kuulunut sukupuoleen liittyviä asioita noin puolella (46 %) vastaajista, mutta vain kolmannes (33 %) on opiskellut omissa opinnoissaan jotain sukupuolen moninaisuuteen liittyviä asioita (kuvio 4). Ikä vaikutti siihen, kuinka paljon omiin opintoihin ennen perheneuvonnan erityiskoulutusta on kuulunut sukupuoleen liittyviin teemoihin perehtymistä. 55-vuotiailla vähintään jonkin verran vähän yli kolmanneksella (37%), yli 55-vuotiailla vastaava prosentti oli 55.

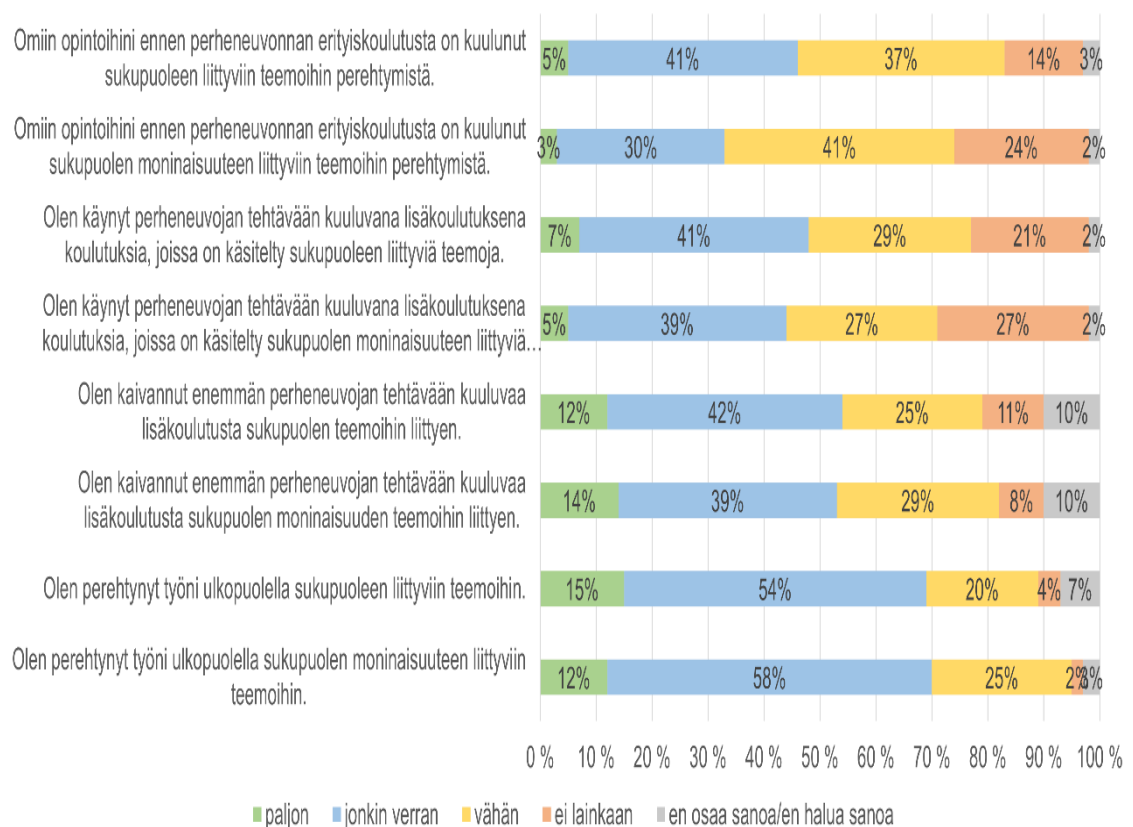
Noin puolet vastaajista on käynyt vähintään jonkin verran perheneuvojan työhön liittyvä lisäkoulutusta sukupuoleen (48%) tai sukupuolen moninaisuuteen liittyen (44%) (kuvio 4). Näihin koulutuksiin osallistumisessa oli havaittavissa alueellisia eroja. Lapua-Oulun hpk:n vastaajista vähintään jonkin verran perheneuvojan työhön liittyvää lisäkoulutusta on käynyt sukupuoleen tai sukupuolenmoninaisuuteen liittyen vain noin viidennes (18 %), kun taas Tampere-Turun hpk:n vastaajista lähes kolme neljänestä (73%). Myös ikä vaikutti siihen, minkä verran vastaajat ovat käyneet näitä koulutuksia. Ikäryhmän 55vuotiaat tai alle vastaajista vähintään jonkin verran näitä koulutuksia on käynyt kolmannes (34 %) ja yli 55 vuotiaista lähes kaksi kolmannesta (64 %).

Omalla ajallaan vähintään jonkin verran on sekä sukupuolen teemoihin, että sukupuolen moninaisuuden teemoihin perehtynyt vähän yli kaksi kolmannesta (n. 70%) vastanneista. (kuvio 4)

Sekä sukupuolen, että sukupuolen moninaisuuden teemoihin vähintään jonkin verran on kaivannut lisäkoulutusta vastaajista noin puolet (n.54 %). Alueellisia eroja löytyi myös tämän väittämän vastauksista. Lapua-Oulun hpk:n vastaajista näihin teemoihin vähintään jonkin verran on lisäkoulutusta kaivannut vain alle viidennes (18 %), muista hiippakunnista näin vastasi 60–67 prosenttia. Ikäryhmästä 55v ja alle vastaajista vähintään jonkin verran lisäkoulutusta on kaivannut lähes kaksi kolmannesta (60%), yli 55-vuotiaista alle puolet (44%).

Tarkastellessa muuttujien välisiä riippuvuuksia, tutkimuksen tuloksista voidaan havainnoida, että ne kyselyyn vastanneista, jotka kohtaavat työssään sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyviä ongelmatilanteita tai joilla asiakastyössä nousee esiin sukupuoleen liittyviä teemoja ja kysymyksiä, ovat käyneet perheneuvojan tehtävään kuuluvana lisäkoulutuksena koulutuksia, joissa on käsitelty sukupuoleen tai sukupuolenmoninaisuuteen liittyviä teemoja ($r\ 0,38-0,49$). Lisäksi ne vastaajat, jotka ovat perehtyneet työnsä ulkopuolella sukupuolen moninaisuuteen liittyviin teemoihin, ovat muita useammin samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan kaikessa kirkon työssä on tärkeää ottaa huomioon sukupuolen moninaisuus ($r\ 0,43$).

Kuvio 4. Perheneuvojien kouluttautuminen liittyen sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuden teemoihin (n=59)

8 KÄSITYKSET VANHEMMUUDEN JA SUKUPUOLEN SUHTEESTA

8.1 Sukupuoli ja vanhemmuus

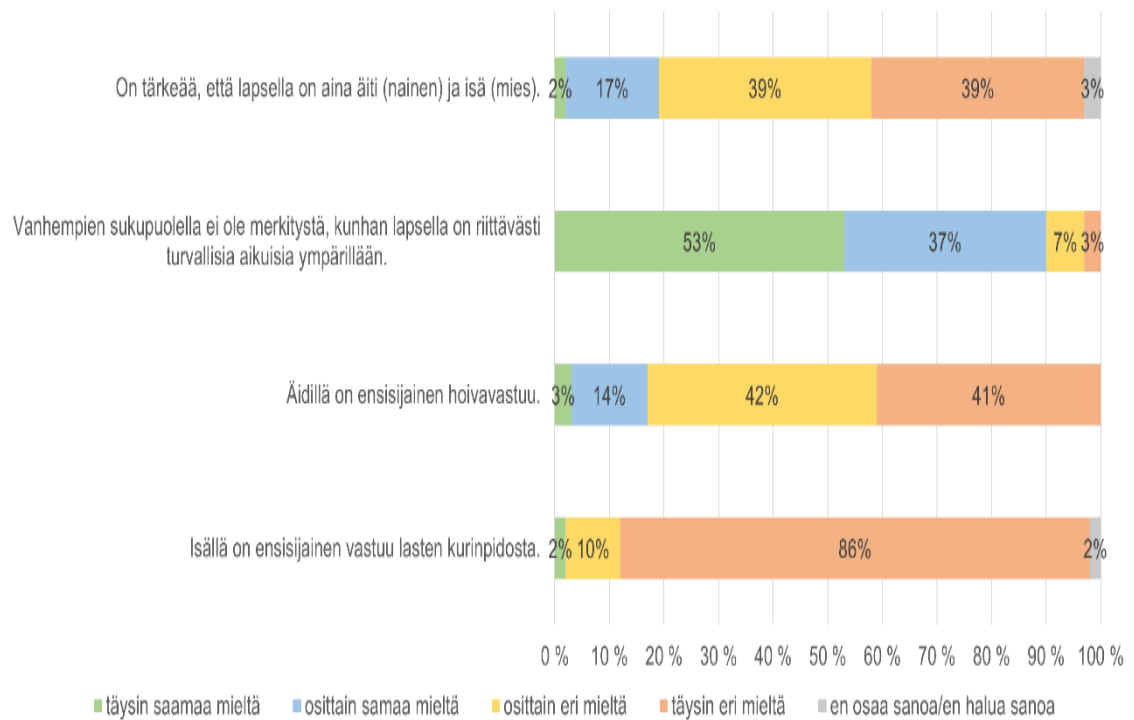
Kaksi kolmasosaa vastaajista (65%) kertoi, että heidän käsityksensä sukupuolen merkityksestä vanhemmuudelle on muuttunut vuosien varrella. Neljännos (15) vastaajista kertoi, että moninaisuus on tehnyt käsityksistä positiivisemmän. Kolmannos (18) vastaajista kertoi, että käsitys on muuttunut, koska tietoa on tullut lisää ja käsitys on avartunut, kuten alla oleva sitaatti osoittaa:

Isän roolin muuttuminen, sateenkaari perheiden lisääntyminen ja muunsukupuolisuuden näkyväksi tekeminen ovat avartaneet käsitystäni vanhemmuudesta.

Kuten kuviosta 5 ilmenee noin neljä viidesosaa (78%) oli osittain tai täysin eri mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan on tärkeää, että lapsella on aina äiti (nainen) ja isä (mies). Suuri osa vastaajista (90 %) oli täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan vanhempien sukupuolella ei ole merkitystä, kunhan lapsella on riittävästi turvallisia aikuisia ympärillään.

Tutkimuksen tulosten mukaan on havaittavissa, että suurin osa perheneuvojista ajattelee vanhempien roolien voivan olla perhekohtaisesti vaihtelevia. Äidin ensisijaisesta hoitovastuusta koskevan väittämän kanssa osittain tai täysin eri mieltä oli yli neljä viidesosaa (83%) ja isän ensisijaista kurinpitovastuusta koskevan väittämän kanssa oli osittain tai täysin eri mieltä suurin osa (90%).

Kuvio 5. Käsitukset sukupuolen merkityksestä vanhemmuuteen (n=59)

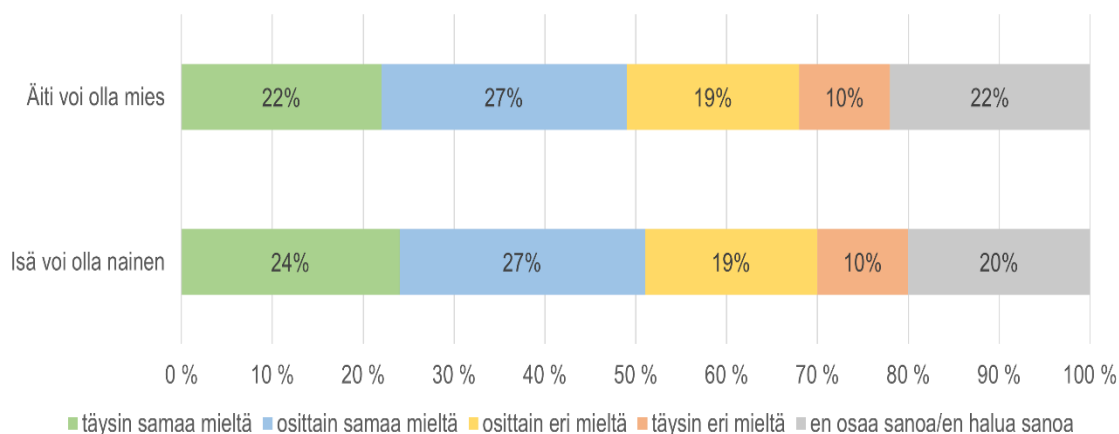

8.2 Äiti- tai isä -termin sukupuolittuneisuus

Väittämät ”äiti voi olla mies” ja ”isä voi olla nainen” vaikuttavat tutkimuksen tuloksia tarkastellessa aiheuttaneen vastaajien kesken kaikista suurinta hajontaa vastauksissa. Myös en osaa sanoa/en halua sanoa -valintoja tehtiin näissä väittämissä eniten, noin viidennes vastaajista (20–22 %) (kuvio 6).

Näistä väittämistä löytyi myös alueellisia eroavaisuuksia. Lapua-Oulun hpk:n vastaajista osittain tai täysin samaa mieltä väittämien kanssa oli alle viidennes (18 %), kun muissa hiippakuntapareissa vastaajista näin vastasi yli puolet (53–72 %).

Kuvio 6. Kysymykset, joissa eniten hajontaa vastauksissa. (n=59)

Tarkastellessa muuttujien välisiä riippuvuuksia, tutkimuksen tuloksista voidaan havaita, että vastaajat, jotka ovat kaivanneet enemmän perheneuvojan tehtävään kuuluvaa lisäkoulutusta sukupuolen moninaisuuden teemoihin liittyen, vastasivat useammin kuin muut olevansa samaa mieltä väittämien kanssa, joiden mukaan äiti voi mies ($r\ 0,61$) tai isä voi olla nainen ($r\ 0,58$).

8.3 Sukupuolen ja vanhemmuuden kysymykset vastaanotolla

Alle viidesosa (17 %) vastaajista kertoi kohtaavansa vastaanotolla viikoittain sellaisia kysymyksiä ja teemoja, jotka liittyvät sukupuolen merkitykseen vanhemmuudelle. Aiheeseen liittyviä ongelmia olivat esillä viikoittain vain joka kymmenennen (11 %) vastaajan mielestä.

Esimerkkeinä asiakkaan kanssa käsiteltävistä teemoista vastaajat mainitsivat vanhemmuuden rooleihin ja keskinäiseen työnjakoon liittyvän pohdinnan (10) Lisäksi asiakastapaamisissa pohdittiin sukupuolistereotyyppioita ja sukupuolirooleja (18) Muutamissa vastauksissa (6) korostettiin pyrkimystä sensitiiviseen puhetaapaan puolisoista tai perheestä, kuten alla oleva sitaatti osoittaa:

Yritän varoa heteronormatiivisia ajatuksia ja jos huomaan tuovani niitä esille, sanon sen. Jotkut asiakkaat ovat huomanneetkin, että meillä puhutaan vanhemmuudesta ja kumppanista isyyttä/ äitiyttä, mies/vaimo - puhetta enemmän.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on sukupuolista.

Kaksi ensimmäistä tutkimuskysymystä olivat:

1. Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on sukupuolista?
2. Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on sukupuolen moninaisuudesta?

Tutkimuksen tulosten perusteella suurin osa perheneuvojista ajattelee, että sukupuoli on enemmän kuin kaksi, eikä ihmisen sukupuoli määräydy vain biologian perusteella. Suurin osa vastaajista myös mainitsee kunnioituksen ja asiakkaan avoimen kohtaamisen ilman olettamuksia merkittävänä arvona työssään. Monet vastaajista ajattelevat sukupuolen olevan ihmisen oma kokemus.

Tutkimustulosten mukaan suurimmalla osalla perheneuvojista käsitys sukupuolesta mukailee muun muassa THL:n (2021c) näkemystä määritellä sukupuoli sukupuolen moninaisuuden kautta. Näin he käsityksillään liittyvät myös kirkon strategiassa ja asiakirjoissa auki kirjoitettuun (luku 3) laajentuneeseen yhdenvertaisuutta esille nostavaan sukupuolikäsitykseen, jossa merkityksellistä ihmisen oma käsitys sukupuoli-identiteetistään. Näin kirkko ei virallisesti enää tukeudu perinteiseen käsitykseen sukupuolen kaksijakoisuudesta. (Ovet auki, 2020.)

Pieni osa perheneuvojista edelleen kuitenkin jakaa länsimaiseen kulttuuriin ja kirkon perinteeseen vahvasti kuuluvan kahtia jaetun sukupuolikäsityksen, jossa sukupuoleltaan ihmiset jakautuvat miehiin ja naisiin. Näiden kahden sukupuolen uskotaan täydentävän toisiaan. Sukupuolen kahtia jako tuntuukin pysyvän tiukasti osana kulttuuriamme, jossa ihmisen luokittelu kahteen sukupuoleen on kulttuurillemme tyypillinen tapa luokitella ihmisiä. (Butler, 2006, s.76–79; Kokkonen, 2016, s. 25; Lammi-Taskula & Salmi, 2016, s.165–166.)

Osa kulttuurillemme tyypillistä sukupuolikäsitystä on myös sukupuolen liittäminen seksuaalisuuteen. (Aarnipuu, 2008, s. 65, 98; Kokkonen, 2016, s. 24.) Tämä oli

nähtävissä myös tutkimuksen tuloksissa, sillä osa vastaajista liitti sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyvät teemat keskusteluun asiakkaan seksuaalisesta suuntautumisesta ja seksuaalisista mieltymyksistä. Sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen sotkeminen toisiinsa vaikeuttaa moninaisuuden käsittelyä ja aiheesta keskustelua.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että vastaajista lähes kaikkien mielestä sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä asioista on helppo keskustella. Merkittävä osa vastaajista kuitenkin kertoi kokevansa, että tietoa ei ole riittävästi esimerkiksi termeistä tai he kokivat, että heillä puuttuu keskustelukokemusta. Tämä mukailleekin myös tutkimuksen tuloksia siitä, että sukupuoleen liittyvät teemat nousevat keskusteluihin perheneuvojen työssä usein, mutta moninaisuuteen liittyvät teemat nousevat esiin usein vain harvalla.

Myöskään perheneuvonnan tilaston 2020 mukaan sukupuolen moninaisuus ei näy perheneuvonnan vastaanotolla. Vuonna 2020 perheneuvonnan 16 840 asiakkaasta alkukartoituslomakkeeseen vain 16 merkitsi sukupuolekseen ”muu” ja yksi merkitsi, että ei halua kertoa (Suomen ev.lut kirkko, 2020). Tämä herättää kaksi kysymystä.

1. Onko tämä todellinen jakauma asiakkaiden sukupuoli-identiteettikokemuksista, vai liittyvätkö tähän mahdollisesti ennakkoluulot ja pelot kirkon työntekijän suhtautumista ihmisen sukupuoli-identiteettiin?
2. Miten sukupuolen moninaisuuden teemoja eri tavoin pohtivat tai sukupuoli-identiteetissään binäärin jaottelun ulkopuolella olevat voisivat löytää paremmin myös kirkon perheneuvonnan palvelut?

Useiden tutkimusten mukaan sateenkaariperheet ei välttämättä halua tuoda perhemuotoaan ilmi sosiaali- kasvatustai terveysalan ammattilaisille. Monet vanhemmat pelkäävät, että ongelmien katsotaan johtuvan sateenkaariperheenä elämisestä tai vanhemman seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuulumisesta, eikä samoista tekijöistä kuin heterovanhempien perheissä. Tämä saattaa aiheuttaa ongelmien kasautumista perheille, jos he eivät hae tarvitsemaansa apua. Sateenkaariperheet kuitenkin tarvitsevat tukea siinä, missä muutkin vanhemmat. (Aarnio ym., 2017, s.14; Lahti, 2020, s. 201–202; Moring & Kerppola-Pesu, 2017,

s.232–234; Katyal & Turner, 2019, s.1665; Hafford-Letchfield ym., 2019, s. 1123–1124; Crouch ym., 2017, s.2205–2010).

Kirkon perheneuvonnassa tulisi huomioida toimintaympäristön haasteet, lisääntyvä monikulttuurisuus, väestön ikääntyminen ja monenlaiset perhe- ja parisuhde muodot. Perheneuvontatyön tulee kehittyä uusimman tutkimustiedon avulla jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä ja olla heikoimman puolella yhteiskunnallisessa keskustelussa. (Pruuki toim., 2017, s. 13, 20–21, 25.) Tässä tutkimuksessa useat vastaajista pohtivat, että perheneuvonnassa tarvittaisiin enemmän avauksia ja sanoitusta siitä, että perheneuvontaan ovat tervetulleita kaikenlaiset perheet.

Uusia avauksia perheneuvonnassa voisikin olla sateenkaariperheiden tuen tarpeeseen ja vihapuheeseen reagoiminen yhteiskunnallisessa keskustelussa. Ruotsissa on perheiden kanssa tehtävässä sosiaali- ja terveydenhuoltotyössä havahduttu siihen, että perheen perustamiseen liittyviä kysymyksiä pohtiessa ja raskausaikana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat tarvitsisivat tukea. (Klittmark yms. 2019, s.424–425). Monissa Euroopan maissa myös vihapuheeseen on puututtu vahvasti yhteiskunnallisessa keskustelussa ja yhdenvertaisuutta koskeviin lakeihin suhtaudutaan yhä vakavammin niin julkisissa, yksityisissä kuin kolmannenkin sektorin palveluissa. (ILGA Europe, 2021.)

Alle puolet tutkimukseen vastanneista oli opiskellut omissa opinnoissaan ennen perheneuvonnan erityiskoulutusta sukupuoleen tai sukupuolenmoninaisuuteen liittyviä asioita. Saman verran vastaajista oli käynyt perheneuvojan työhön liittyvää lisäkoulutusta ja yli puolet vastaajista toivoivat lisäkoulutusta näihin teemoihin liittyen. Suuri osa vastaajista oli perehtynyt omalla ajallaan sukupuolen tai sukupuolen moninaisuuden teemoihin.

Tarkastellessa muuttujien välisiä riippuvuuksia tutkimustuloksista löytyi myös koulutukseen liittyvä mielenkiintoinen yhteys. Tutkimuksen tulosten mukaan ne kyselyyn vastanneet, jotka kohtaavat työssään sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyviä ongelmatilanteita tai joilla asiakastyössä nousee esiin sukupuoleen liittyviä teemoja ja kysymyksiä, ovat käyneet muita vastaajia useammin

perheneuvojan tehtävään kuuluvana lisäkoulutuksena koulutuksia, joissa on käsitelty sukupuoleen tai sukupuolenmoninaisuuteen liittyviä teemoja.

Tutkimuksessa havaitsin myös, että ne vastaajat, jotka ovat kiinnostuneita sukupuolen ja sukupuolen moninaisuuden teemoista ja olivat perehtyneet työnsä ulkopuolella sukupuolen moninaisuuteen liittyviin teemoihin, olivat muita vastaajia useammin sitä mieltä, että kaikessa kirkon työssä on tärkeää ottaa huomioon sukupuolen moninaisuus.

Nämä muuttujien väliset riippuvuudet ovat mielenkiintoisia. Onko niin, että asiakkaat jakautuvat perheneuvojille ainakin osittain perheneuvojien asiantuntemuksen perusteella vai aistivatko sukupuolen tai sukupuolen moninaisuuden teemoja pohtivat asiakkaat avoimemman tilan vastaanotoilla, joissa perheneuvojilla on teemoihin liittyvää koulutusta ja kiinnostusta. Tämä myös herättää kysymyksen: Olisiko koulutusta lisäämällä mahdollista kohdata asiakkaat entistä kokonaisvaltaisemmin?

Ajatus siitä, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi, sopii tutkimuskyselyyn vastanneista suurimman osan mielestä heidän elämäkatsomukseensa vähintään osittain. Vastaajat kertoivat, että heidän vakaumukseensa kuuluu pyrkimys tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja moninaisuuteen. Kymmenesosa vastaajista on sitä mieltä, että ajatus ei sovi heidän elämäkatsomukseensa. Heistä osa totesi, että ihminen on luotu mieheksi ja naiseksi. Suuri osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että kirkon kaikessa työssä tulisi ottaa huomioon sukupuoli tai sukupuolen moninaisuus

Aiemmat tutkimukset (Hyöky, 2015; Lahdensalo, 2021; Tervola-Niemelä, 2018) vahvistavat tutkimustuloksista syntyvää johtopäätöstä siitä, että perheneuvojilla on erityinen suhde arvopohjaan. Vaikka hengellisyys ei näy heidän työssään, kirkon arvopohja jokaisen yhdenvertaisuudesta ja ihmisten välisestä tasa-arvosta on ainakin suurelle osalle heistä merkittävä. Työn vakaumuksellinen ja samalla yhteiskunnallinen luonne vaatii usein omien arvojen peilausta ja reflektiota niin kirkossa kuin yhteiskunnassakin käytyyn keskusteluun ilmiöistä ja asioista

ajassa. Tutkimuksen tulosten mukaan monet perheneuvojat näkevät toisen ihmisen aina Jumalan kuvana ja ihmeenä.

Kirkon perheneuvonnan erityinen vahvuus vaikuttaakin tutkimuksen tulosten mukaan olevan arvostava ja sensitiivinen kohtaaminen. On tärkeää, että perheneuvojien koulutuksesta sukupuolisuuden ja sukupuolen moninaisuuden teemoihin liittyen pidetään erityistä huolta, sillä tutkimusten mukaan aidon, turvallisen ja arvostavan kohtaamisen saavuttamiseksi on tärkeää, että työntekijä itse on tietoinen omista sukupuoleen epävarmuuksistaan. (Väisänen, 2020, s. 247, 254; Huuska, 2011, s. 222–223, Nissinen, 2011, s. 24; Aarnio ym., 2020, s. 20–22.)

Tutkimuksen vastaajista monet pitivät tutkimusta ajankohtaisena ja tärkeänä. Useat myös kommentoivat, että perheneuvojilla on koulutuksen ja keskustelu paikkojen tarvetta liittyen sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuden teemoihin. Tutkimuksen tulosten mukaan erityisenä haasteena tulee lisäksi olemaan tulevaisuudessa se, miten perheneuvojien tietotaitoa ja esimerkiksi termien hallintaa, joissa moni perheneuvoja koki epävarmuutta, saadaan pidettyä ajan tasalla.

Tutkimuksen kolmas tutkimuskysymys oli:

Minkälaisia käsityksiä kirkon perheneuvojilla on vanhemmuuden ja sukupuolen suhteesta?

Tutkimustulosten mukaan suuri osa vastaajista on sitä mieltä, että turvalliset aikuiset ovat lapselle tärkeämmät, eikä lapsen vanhempien sukupuolella ole merkitystä. Vanhemmuuden roolit nähdään perhekohtaisina. Aarnio ym. (2018) kirjoittaa tutkimuksessaan sateenkaariperheiden tulleen 2000-luvulla näkyvämmäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja yleisen suhtautumisen muuttuneen positiivisemmaksi suhteessa perheiden moninaisuuteen. Tämä on näkyvissä myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Tutkimustuloksista nousee esiin, sillä enemmistö perheneuvojista koki heidän käsityksensä perheen merkityksestä vanhemmuudelle muuttuneen vuosien varrella. Vastaajat mainitsevat muun muassa isän roolin muutoksen ja sateenkaariperheiden määrän lisääntymisen.

Perheneuvojat eivät suurimmaksi osaksi suhtaudu yhtä kriittisesti sateenkaari-perheisiin kuin suomalaiset yleensä (Nikander ym., 2016, s.524; Jalonen & Salin, 2020, s. 267–268; Jokinen, 2017, s. 135–137.), eivätkä tutkimuksen mukaan jaa perinteisiä kulttuurisia sukupuolten rooleja muun muassa liittyen hoivaan (Lammi-Taskula & Salmi, 2016, s.165–166; Sihto, 2019, s. 73–74). Tämä vastaa Özlem ym. (2021) tutkimuksen tulosta siitä, että käsitys esimerkiksi perheiden vanhempien vapaammista sukupuolirooleista liittyy usein tiettyihin aloihin ja alan opintoihin, kuten hoiva- tai sosiaalialaan.

Tutkimuksen tuloksista oli kuitenkin huomattavissa jonkin verran samankaltaisia vastaajaryhmien välisiä eroja, kuin Nikader ym. 2016, Jalonen & Salin 2020 ja Ketola 2020 ovat huomanneet omissa tutkimuksissaan. Näissä tutkimuksissa on havaittu, että maaseudulla ja pienemmillä paikkakunnilla asuvat suhtautuvat muita kriittisemmin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ja erityisesti sateenkaari-perheisiin. Tämän tutkimuksen alueellisia eroja tarkasteltaessa on jonkin verran havaittavissa samankaltaisuutta.

Toinen näissä aiemmissa tutkimuksissa havaittu vastaajaryhmien välinen eroavaisuus liittyi ikään. Tutkimusten mukaan vanhemmat ikäluokat suhtautuvat kriittisemmin näihin teemoihin kuin nuoremmat. (Jalonen & Salin 266–267; Nikander 522–523; Ketola, 2020, s.20.) Tässä tutkimuksessa ikäryhmiä tarkasteltaessa erot eivät monessakaan kohtaa olleet merkittäviä. Tämä saattaa johtua siitä, että perheneuvojien ikäjakauma on suhteellisen kapea. Merkittävin ikäryhmiin liittyvä havainto oli, että suurempi osa ryhmästä 55-vuotiaat ja alle, kaipasi sukupuolen tai sukupuolen moninaisuuden liittyvistä teemoista lisäkoulutusta, kun taas suurempi osa vanhemmasta ikäryhmästä oli käynyt teemoihin liittyvää koulutusta jo aiemmin.

Tutkimuksesta oli havaittavissa, että koko kyselyssä eniten hajontaa tuli väittämien ”Äiti voi olla mies” ja ”Isä voi olla nainen” kohdalla. Näihin väittämiin liittyi myös yksi tutkimuksen mielenkiintoinen muuttujien välinen riippuvuus. Vastaajat, jotka ovat kaivanneet enemmän perheneuvojan tehtävään kuuluvaa lisäkoulutusta sukupuolen moninaisuuden teemoihin liittyen, vastasivat useammin kuin muut olevansa samaa mieltä siitä, että äiti voi olla mies ja isä voi olla nainen.

Tutkimuksen tuloksista on huomattavissa, että perinteiset vanhemmuuden käsitteet näkyvät jonkin verran myös perheneuvonnassa. Vanhemmuuden roolien ja sukupuolittuneiden ”äiti” ja ”isä” käsitteiden määrittely vastamaan perheiden monimuotoisuutta, ei myöskään yhteiskunnassa, eikä lain silmissä ole helppoa. (Uuskallio, 2017, s. 9–10). Kulttuurissamme varsinkin äitiyteen liittyy monenlaisia ristiriitaisiakin kulttuurisia odotuksia. Äitiyden toteuttaminen kulttuurissa on erilaisten vaatimusten välissä tasapainoilua. Saadessaan lapsen, äiti joutuu muun muassa luopumaan isää useammin toimijuudestaan työntekijänä, ystävänä tai omana itsenään. On tärkeää, että äitejä työssään kohtaava työntekijä, kuten perheneuvoja ymmärtää äitiyteen liittyvät kulttuuriset odotukset ja oletukset ja osaa asiakkaan tukena joko kunnioittaa tai olla valmis rikkomaan niitä asiakasta kuunnellen. (Vuori, 2001; Berg, 2008.)

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan johtopäätöksenä todeta, että perheneuvojista suurimman osan käsitykset sukupuolista vastaavat kirkossa viime vuosina julkaistuja strategisia asiakirjoja ja dokumentteja, joilla kirkko liittyy mukaan laajempaan yhteiskunnalliseen käsitykseen sukupuolten moninaisuudesta. Suurin osa perheneuvojista liittyy omilla käsityksillään sukupuolesta, sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuolen ja vanhemmuuden suhteesta vahvasti myös kirkon perheneuvonnan strategiaan. Tutkimus ei anna viitteitä siitä, että kukaan kyselyyn vastanneista pyrki toimimaan strategian tai muiden perheneuvonnan laatua tai etikkaa määrittelemien yhteisten ohjeiden vastaisesti omista käsityksistään riippumatta.

Tutkimus nosti esille tarpeen lisätä perheneuvojien koulutusta ja yhteisiä keskustelun paikkoja liittyen sukupuolen, sukupuolenmoninaisuuden, sekä moninaisen perhekäsityksen teemoihin liittyen. Näin voitaisiin vahvistaa kirkon ja yhteiskunnan rajapinnalla toimivan perheneuvonnan viranomaisvastuuseen kuuluvaa yhdenvertaisuutta kohtaamisissa ja palveluissa sekä mahdollisuuksia kohdata jokainen perhe turvallisesti. Näin voitaisiin myös vahvistaa perheneuvonnan roolia yhteiskunnassa oikeudenmukaisuuden ja heikoimmassa asemassa olevien perheiden puolustajana.

10 POHDINTA, KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

10.1 Pohdinta

Opinnäytetyön aiheesta sain idean alun perin jo kirjoittaessani edellistä opinnäytetyötäni vuonna 2017. Kirjoitin silloin artikkelin sukupuolisuudesta rippikoulussa ja tutustuin myös perheneuvonnan edelleen voimassa olevaan strategiaan, Kohtaaminen kantaa (Pruuki toim., 2017). Kiinnostavaa oli, että perheneuvonnan strategia myötäili silloin ainoana kirkon strategiana Rippikoulusuunnitelman 2017 linjauksia yhdenvertaisuudesta. Olen kiinnostunut perheiden kanssa tehtävän työn kehittämisestä ja uudistamisesta kirkossa ja siksi koin kirkon perheneuvontaan perehtymisen tutkimuksen osana ammatillisesti kehittävänä ja hyödyllisenä.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut paljon lisää perheneuvontatyöstä, työn taustalinjauksista ja historiasta. Olen ollut tietoinen ja kiinnostunut perheneuvontaan liittyvästä työstä jo ennen opinnäytetyön aloittamista, mutta tämän prosessin myötä tieto on lisääntynyt ja tarkentunut. Myös sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyen olen saanut omaan ammatillisuuteeni lisää vahvistusta ja uusia ajatuksia tutkimuksen myötä. Asiantuntijuuteni perheneuvontaan, sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen, sekä niiden tutkimiseen liittyen on kehittynyt.

Opinnäytetyötä tehdessä on ollut mielekästä tehdä yhteistyötä KKP:n kanssa. Yhteistyö oli koko prosessin ajan suunnitelmallista, toimivaa ja vuorovaikutteista. Tutkimuksen tekeminen on kehittänyt paljon taitojani erityisesti määrällisten tutkimusmenetelmien osaajana. Aiemmat kaksi opinnäytetyötäni olen tehnyt kehittämistöinä, joten tutkimuksen tekeminen oli minulle uutta. Halusin kuitenkin tarttua tutkimukseen, sillä halusin kehittää ammatillisuuttani myös ymmärtääkseni laajemmin tutkimusmenetelmiä ja tutkimuskieltä. Olen kiinnostunut näyttöön perustuvasta johtamisesta ja näyttöön perustuvasta työnkehittämisestä ja uskon, että omasta tutkimuskokemuksesta on siinä hyötyä.

Tutkimusmenetelmää valitessani hyppäsin täysin tuntemattomaan ja opettelin täysin uusia menetelmiä. Tutkimusta suunnitellessa tutustuin laajasti tutkimusmenetelmäkirjallisuuteen. Webropolia en ollut koskaan aiemmin täyttänyt. Webropol osaamistani olen pystynyt hyödyntämään myös työssä, sekä luottamustehtävissäni jo prosessin aikana. Myös tutkimuskysymyksissä tutkimukselle asetetut tavoitteet saavutin mielestäni hyvin

Tämän opinnäytetyön aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Toivon, että tämän tutkimuksen tuloksilla, niistä tekemilläni johtopäätöksillä ja kehittämissuhteilla on merkitystä kirkon perheneuvonnan asiakastyön kehittämiseen ja myös laajemmin kirkon alalla sukupuolen ja sukupuolenmoninaisuuden kysymysten kohtaamiseen erilaisissa asiakastilanteissa. Toivon myös, että tämä opinnäytetyö herättäisi kirkon työntekijöiden kesken keskustelua, joka pyrkisi olemaan enemmän rakentavaa kuin rikkovaa.

Olen kirkon nuorisotyönohjaaja, ja työskennellyt yli 15 vuoden ajan sukupuolen ja seksuaalisuuden teemojen parissa. Olen myös aiemmin tehnyt kaksi opinnäytetyötä sukupuolisuuteen, ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen rippikoulussa. Vahva aiempi tietopohjani käsiteltävästä teemasta osoittautui olevan sekä vahvuus, että haaste. Tein töitä tutkimuksen suunnitteluvaiheessa siinä, että opettelin ottamaan etäisyyttä siihen, mitä itse ajattelen ja minkä koen tietäväni liittyen erityisesti sukupuoliin ja sukupuolen moninaisuuteen. Onnistuin tässä mielestäni hyvin ja olen tyytyväinen siihen, miten kriittisesti opin tarkastelemaan tutkimuksia ja tiedonhakuja, joita tein opinnäytetyön teoriaosaa varten.

Omaa subjektisuuttani tarkastelin koko opinnäytetyöprosessin ajan kriittisesti myös tutkimuksen eettisyyden kannalta. Tutkimusta tehdessäni halusin olla tutkija, joka on vastuussa siitä, että kirkon perheneuvojat saavat tämän tutkimuksen avulla äänensä kuuluviin. Tunnistin koko opinnäytetyöprosessin ajan itsessäni sen, että jouduin jatkuvasti työstimään puolueettomampaa asennoitumista aiheeseen. Koen onnistuneeni tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelussa hyvin ja olen tyytyväinen siihen kokonaisuuteen, jonka sain tutkimuksesta rakennettua. Tutkimuksen johtopäätökset esitin saatujen tulosten perusteella ja esittelin avoimesti raportissa myös kriittistä pohdintaa niihin liittyen.

10.2 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen yhteistyökumppanin KKP:n on mahdollista hyödyntää tutkimuksesta saatuja tuloksia omassa työskentelyssään perheneuvontatyön kehittämiseksi ja perheneuvojen koulutuksen ja ohjeistuksen parantamiseksi. Kehittämisehdotuksiksi tutkimuksen tuloksista nousi erityisesti perheneuvojen koulutuksen ja lisätiedon tarve. Useat vastaajat kokivat, että he tarvitsisivat lisäkoulutusta liittyen sukupuolen ja sukupuolenmoninaisuuden sanastoon. Tämän lisäksi tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että yhteistä keskustelua ja tilaa keskustelulle tarvitaan entistä enemmän. Myös erilaiset hiippakunta tai aluekohtaiset koulutukset mahdollistaisivat entistä paremmat mahdollisuudet yhteiselle keskustelulle, jossa kaikki saisivat äänensä kuuluviin.

Perheneuvonnan osalta jatkotutkimusaiheita nousi jo tutkimuksen aikana. Tärkeää olisi tutkia millaisia käsityksiä erityisesti niillä sateenkaaripariskunnilla, jotka eivät koskaan ole käyttäneet kirkon perheneuvonnan palveluita, on kirkon perheneuvonnasta ja perheneuvonnan vastaanoton sopivuudesta heidän parisuhteisiin- ja perheisiin liittyvissä haasteissa. Tämän lisäksi tutkimusta tehdessä nousi ajatus siitä, että olisi tarpeellista ja mielenkiintoista jatkossa tutkia sitä, miten eri sukupuolien representaatiot vaikuttavat erilaisten asiakkaiden kohtaamiseen. Tätä voisi tutkia laajemmin kohderyhmänä niin kirkon työntekijät kuin luottamushenkilöt tai aktiiviset vapaaehtoiset. Lisäksi perheneuvojen sukupuolikäsitystä voisi tutkia laadullisella tutkimuksella, jotta perheneuvojen käsityksiä voitaisiin avata syvemmin ja näin vahvistaa tästä tutkimuksesta saatuja tuloksia.

Muihin kirkon ammattiryhmien sukupuolikäsityksiin liittyen nousi jatkotutkimusideoita jo tämän tutkimuksen suunnitteluvaiheessa ja siksi tämän tutkimuksen kyselylomake on suunniteltu niin, että sitä voidaan pienin muutoksin käyttää kaikkien kirkon ammattiryhmien sukupuolikäsityksiä tutkimiseen. Mielestäni tätä olisi tärkeä tutkia, jotta voitaisiin entisestään vahvistaa kirkon työntekijöiden ammattitaitoa lisäämällä koulutuksia, opastusta ja yhteistä keskustelua sukupuolen ja sukupuolen moninaisuuden kysymyksiin liittyen.

LÄHTEET

- Aarnio, K. (2020). Sateenkaariperheiden vanhempien perhe- ja läheissuhteet. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 9–27). Gaudeamus.
- Aarnio, K., Lahti, A., Kerppola, J., & Moring, A. (2020). Johdanto: Moninaisia perheitä ja läheisiä sateenkaaren alla. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 63–75). Gaudeamus.
- Aarnio, K., Kylmä, J., Solantaus, T., & Rotkirch, A. (2018). *Sateenkaariperheiden vanhemmat. Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista*. Väestöliitto ry. Sateenkaariperheet ry.
- Aarnio, K., Kallinen, K., Kylmä, J., Solantaus, T., & Rotkirch, A. (2017). *Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset*. (Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D62/2017). Väestöliitto.
- Aarnipuu, T. (2008). *Trans - sukupuolen muunnelmia*. LIKE.
- Alanko, V., & Hakala, A-R. (2019). Näkökulmia sukupuolen, uskonnon ja historian risteyksestä. Teoksessa S. Asikainen & E. Uusimäki (toim.) *Sukupuoli Raamatun maailmassa* (s.19–31). (Suomen eksegeettisen Seuran julkaisuja).
- Alasuutari, M. (2016). Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys* (s.122–141). Gaudeamus.
- Berg, K. (2008). *Äitiys kulttuurisina odotuksina* [Väitöskirja, Turun yliopisto]. (Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48/2008). Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/02684f72-itiys-kulttuurisina-odotuksina_berg_2008.pdf
- Bishop, C.J. (2019). *Exploring Gender Roles and Gender Equality within the Evangelical Church A Dissertation*. [Väitöskirja, Chapman University Orange, CA]. <https://pdfs.semanticscholar.org/b51b/8c2d787a0637dac792092abd7230e49d1455.pdf>

- Buchert, M. (2010). *Rakkauden välittäjä vai moraalin vartija? Narratiivinen tutkimus Suomen evankelisluterilaisen kirkon papeista perhe- ja seksuaalikäytösten äärellä* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/21600>
- Baoshan, Z., Fengqing, Z., Chenting, J., & Yingying, M. (2014). Paternal involvement as protective resource of adolescents' resilience: Roles of male gender-role stereotype and gender. *J Child Fam Stud* 24, 1955–1965.
- Butler, J. (2006). *Hankala sukupuoli*. Gaudeamus.
- Crouch, S. R., McNair, R., & Waters, E. (2017). Parent perspectives on child health and wellbeing in same-sex families: Heteronormative conflict and reliance building. *J Child Fam Stud* 26, 2202–2214.
- Että kukaan ei jää yksin. (2021), *Että kukaan ei jää yksin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon kasvatuksen ulkopuolisuuden ehkäisyn suuntaviivat*. (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja XX, Kirkko ja toiminta). Kirkkohallitus https://evl.fi/documents/1327140/39461555/ETTA_KU-KAAN_EI_JAA_YKSIN_UlkopuolisuudenEhkaisynSuuntaviivat.pdf/81628a60-b999-e152-fcdb-9fa39fc184cf?t=1611669889289
- Hafford-Letchfield, T., Cocker, C., Rutter, D., Moreblessing, T., McCormack, K., & Manning, R. (2019). What do we know about transgender parenting?: Findings from a systematic review. *Health and Social Care in community* 23, 2019: 5, 1111-1125. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/hsc.12759>
- Hanhiova, M., & Keränen, M. (2020) ”MINÄ OLEN SE JOKA MINÄ OLEN”, *Transsukupuolisten nuorten mielenterveyden tukeminen Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/337305>
- Heikkilä, T. (2014) *Tilastollinen tutkimus*. Edita.
- Heinonen, H. & Sotamaa, I. (2018). Kirkon perhetyö ja perhekeskustoiminta. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatus vuonna 2030, Kristillisen uskon välittämisen haasteita ja mahdollisuuksia, Kirkon tulevaisuusselonteko 2018*. Kirkkohallitus
- Huuska, M. (toim.) (2015). *Sukupuolen moninaisuus*. Seta ry.

- Huuska, M. (2011). Sukupuolen monimuotoisuuden ammatillinen kohtaaminen. Teoksessa L. Tuovinen, O. Stålström, J. Nissinen & J. Hentilä (toim.) *Saanko olla totta? Sukupuolena seksuaalisuuden moninaisuus* (s.222–259). Gaudeamus.
- Hytönen, M. (2020). Johtopäätökset. Teoksessa H. Salomäki, M. Hytönen, K. Keltola, V-M. Salminen & J. Sohlberg. *Uskonto arjessa ja juhlassa, Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2016–2019* (251–266). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134). <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4238/viewmode=previewview>
- Hyöky, M. (2015). Seurakunta palveluntuottajana [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155510/Seurakunta palvelun tuottajana 26.4.2015_uusi versio.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155510/Seurakunta%20palvelun%20tuottajana%2026.4.2015_uusi%20versio.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- ILGA Europe. (2021). Annual Review of human rights situation of lesbian, gay, bi-sexual, trans, and intersex people in Europe and Central Asia. <https://ilga-europe.org/annualreview/2021>
- Ioverno, S., Carone, N., Lingiardi, V., Nardelli, N., Pagone, P., Pistella, J., Salvati, M., Simonelli, A., Baiocco, R. (2018). Assessing prejudice toward two-father parenting and two-mother parenting: The beliefs on same-sex parenting scale. *The Journal of Sex Research* 55, 2018:4-5, 654–665.
- Jalonen, J., & Salin, M. (2020). Pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 85, 2020: 3, 259–270. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140100>
- Jokinen, K. (2017). Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa M. Hytönen (toim), *Perhe ja avioliitto muutoksessa* (s.126–146). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127.) Kirkon tutkimuskeskus.
- Juutilainen, P-K. (2003). *Elämään vai sukupuoleen ohjausta? Tutkimus opinto-ohjauskeskustelun rakentumisesta prosessina* [Väitöskirja, Joensuun yliopisto]. (Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 92). <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/8641>

- Kahalon, R., Shnabel, N., & Becker, J.C. (2018). Positive stereotypes, negative outcomes: Reminders of the positive components of complementary gender stereotypes impair performance in counter-stereotypical tasks. *British Journal of Social Psychology* 57, 482–502.
- Kallatsa, L. (2020) *Homoseksuaalisuus ja papit. Suomen evankelisluterilaisen kirkon pappien käsitykset samaa sukupuolta olevien avioliitosta ja asenteet homoseksuaalisuutta kohtaan* [Väitöskirja, Joensuun yliopisto]. (Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 156 University of Eastern Finland) Joensuun yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/23478>
- Kallatsa, L., & Kiiski, J. (i.a). *Vihkiäkö vai ei? Suomen evankelisluterilaisen kirkon pappien käsitykset samaa sukupuolta olevien oikeudesta kirkolliseen avioliittoon*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 60. Kirkon tutkimuskeskus <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Vihki%C3%A4k%C3%B6+vai+ei/0df91547-ea1f-7432-2b27-f78524753c29>
- Kallunki, V. (2010) *Yhteisön ja yhteiskunnan ehdoilla, Seurakuntien ja kuntien yhteistyö vuorovaikutuksen näkökulmasta*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6040-3>
- Kananen, J. (2008). *Kvantti: Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karkulehto, S., Saresma, T., Harjunen, H., & Kantola, J. (2012). Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 2012:4, 17–28.
- Karvinen, M., & Venesmäki, E. (2019). *Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen*. Oikeusministeriö, Rainbow Rights Promoting LGBTI Equality in Europe -hanke. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf>
- Katyal, S., & Turner, I. (2019), Transparency. *Michigan Law Review* 117, 1593-1668. <https://repository.law.umich.edu/mlr/vol117/iss8/3/>

- Ketola, K. (2020). Uskonto ja kulttuurin murros. Teoksessa H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J. Sohlberg. *Uskonto arjessa ja juhlassa, Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2016–2019* (12–44). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134). <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4238/viewmode=previewview>
- Kettunen, P. (2020). Sielunhoito – yksi psykoterapian muotoko? Teoksessa M.O. Huttunen & H. Kalska (toim.) *Psykoterapiat*. (s.365–377) (4.uud.p.). Kustannus Oy Duodecim.
- Kettunen, P. (2014). *Häpeästä hyväksyntään*. Kirjapaja.
- Klittmark, S., Garzon, M., Andersson, E., & Wells, M.B. (2019). LGBTQ competence wanted: LGBTQ parents' experiences of reproductive health care in Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 33, 2019:2, 417-426.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/scs.12639>
- Kokkonen, J. (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto], Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 123. Kirkontutkimuskeskus.
- Kokkonen, J., Pettinen, S-A., & Anttonen, A. (10.2.2021). *Kirkon perheneuvonta palvelee monimuotoisia perheitä ja pareja*. Kirkon kasvatus ja perheasiat. <https://kirkonkasvatusjaperhe.blogspot.com/2021/02/kirkon-perheneuvonta-palvelee.html?m=1>
- Kontuniemi, T., & Lummekoski, A-P. (2020). *Yhdessä muodostamme Jumalan kuvan, Espoon seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa toimivien sateenkaariyhteyshenkilöiden tehtävänkuvaukset* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<https://www.theseus.fi/handle/10024/345174>
- Kotala, M., & Lahtinen, J. (2021) *Sateenkaarisensitiivinen työote - Opas rippikouluohjaajille* [Opinnäytetyöt, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<https://www.theseus.fi/handle/10024/508549>

- Kuivalainen, P. *Olet täysin arvokas ja tervetullut seurakuntaan. Tutkimus Tampereen Tuomiokirkkoseurakunnan hengellisen työn tekijöiden ammatillisista valmiuksista kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia seurakuntalaisia* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/345175>
- Kurjenmäki, I. (2021a). *Ilkka Kurjenmäen blogit*. Saatavilla 29.12.2021 <https://www.kotimaa.fi/blogistit/blogisti/5180/>
- Kurjenmäki, I. (2021b). Avioliiton muuttumisen lyhyt historia – miten sukupuoli neutraaliaatemaailma valloitti avioliiton ja syrjäytti perinteen. *Perustalehti*, 1/21. <https://www.perustalehti.fi/2021/02/avioliiton-muuttumisen-lyhyt-historia-miten-sukupuolineutraali-aatemaailma-valloitti-avioliiton-ja-syrjaytti-perinteen/>
- L 253/2018. Äitiyslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180253>
- L 11/2015. Isyyslaki 13.1.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150011>
- L 1329/2014. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttaminen
- L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014 1301 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 417/2007 Lastensuojelulaki 13.4.2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L 1054/1993. Kirkkolaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1993/19931054>
- L 234/1929. Avoliittolaki <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- Lahti, A. (2020). Sateenkaarierot Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja lähisuhteet sateenkaaren alla* (s. 198–213). Gaudeamus.
- Lahdensalo, T. (2021). *Rukous kirkon perheneuvojan voimaannuttajana* [Metropolia Ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/508597>
- Lammi-Taskula, J., & Salmi, M. (2016). Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys* (s.161–184). Gaudeamus.

- Lawrence, S. M., & McHugh P.R. (2016). Part Three: Gender identity. *New Atlantis, Fall 2016*, 86-113. <https://www.thenewatlantis.com/publications/part-three-gender-identity-sexuality-and-gender>
- Lehtonen, J. (2011). Pohjoismaista tutkimusyhteistyötä kasvatuksen ja koulutuksen sukupuolikysymyksistä. *Aikuiskasvatus* 31, 2011:3, 206–209. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/93939>
- Monimuotoiset perheet. (i.a.) *Monimuotoiset perheet -verkosto*. Saatavilla 29.12.2021 <https://monimuotoisetperheet.fi/>
- Moring, A. (2013). *Oudot perheet, Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-8852-0>
- Moring, A., & Kerppola-Pesu, J. (2017). Sateenkaariperheet Suomessa. Teoksessa M. Hytönen (toim.), *Perhe ja avioliitto muutoksessa* (s.207–236). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Kirkon tutkimuskeskus.
- Mutter, K.F. (2005). *Focusing on emotions in pastoral marital counselling: An evangelical assessment* [Väitöskirja, University of South Africa]. <https://uir.unisa.ac.za/handle/10500/2233>
- Neulaniemi, A. (10.3.2021). Arkkipiispa Tapio Luoma: ”Perheneuvonta ei ole se paikka, jossa käydään keskustelua kirkon avioliittokäsityksestä. *Seurakuntalainen verkkolehti*. <https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/arkkipiispa-tapio-luoma-perheneuvonta-ei-ole-se-paikka-jossa-kaydaan-keskustelua-kirkon-avioliittokäsityksesta/>
- Nikander, C., Salin, M., & Hakovirta, M. (2016). Kelpaavatko samaa sukupuolta olevat parit vanhemmiksi? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta nais- ja miesparien vanhemmuuteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81, 2016: 5, 516–527. <https://www.julkari.fi/handle/10024/131348>
- Nissinen, J. (2011). Luottamuksen rakentuminen moninaisuutta kunnioittaen. Teoksessa L. Tuovinen, O. Stålström, J. Nissinen & J. Hentilä (toim.) *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus* (s.11–32). Gaudeamus.
- Ozdemir, A., Utkualp, N., Yildiz, H., Akansel, N., & Pallos, A. (2021). Perception of Nursery students about concept of gender. *International Journal of Caring Sciences* 14, 2021:2, 1018–1027.

- Oikeusministeriö. (2018). *Koko ajan jännittyneenä, Moniperusteinen syrjintä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemana*. (Selvityksiä ja ohjeita 2018:51). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161239>
- Ovet auki. (2020). *Ovet auki. Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026*. Suomen ev-lut. kirkon julkaisuja. Kirkkohallitus. <https://www.epressi.com/media/userfiles/132995/1600769547/suomen-ev.lut.kirkon-strategia-vuoteen-2026.pdf>
- Palmu, T. (2003). *Sukupuolen rakentuminen koulun kulttuurisissa teksteissä, Etnografia yläasteen äidinkielen oppitunneilla* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 189). Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/19881>
- Paulanto, Virpi (2015). *Kirkot ihmisoikeuksien puolesta – yhdessä eteenpäin*. Saatavilla 9.1.2021 http://www.ekumenia.fi/etusivu/ajankohtaista_-_aktuellt/kirkot_ihmisoikeuksien_puolesta_yhdessa_eteenpain/
- Peltonen, J., Harjuvaara, A., Vesikauris, V., Talarmo, S., & Eriksson, P. (6.4.2021). *Oikeus olla – kansalaisaloite oikeudenmukaisemman translain puolesta 6.4*. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/8320>
- Penttinen, A. (2011). Pappi ja sateenkaari kansa. Teoksessa L. Tuovinen, O. Stålström, J. Nissinen & J. Hentilä (toim.) *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus* (s.271–282). Gaudeamus.
- Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat. (2019). *Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat*. (Suomen ev-lut. kirkon julkaisuja). Kirkkohallitus. <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perhelahtoisen-seurakunnan-suuntaviivat>
- Perheneuvojan ydinosaamiskuvaus. (2020). Kirkkohallitus. Saatavilla 29.12.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Perheneuvojan+ydinosaamiskuvaus+2020.pdf/e3c206fb-e475-dcad-ed11-d59486a40df4?t=1604575319983>

- Perheneuvonnan etiikka. (2019). *Perheneuvonnan etiikka – Laatu ja määrä perheneuvonnassa*. Kirkkohallitus. Saatavilla 29.12.2021
<https://evl.fi/documents/1327140/59796978/Perheneuvonnan+etiikka+-+laatu+ja+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4+perheneuvonnassa.pdf/6cf20608-1b48-c148-b2fb-ec4de52ac6c1?t=1576672754000>
- Pruuki, H. (toim.) (2017). ja työryhmä, *Kohtaaminen kantaa, Kirkon perheneuvonnan suunta vuoteen 2022*, (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 56), Kirkko ja toiminta. <https://evl.fi/documents/1327140/38205846/Kohtaaminen+kantaa+-+Perheneuvonnan+suunta+vuoteen+2022.pdf/c23e4994-791f-4dae-cca6-18047100a0a9?t=1540538360000>
- Rantala, E. (2018). *Sukupuolisuus rippikoulussa: Artikkelit sukupuolisuuden kohtaamisesta rippikoulussa* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/141297>
- Rantala, P., Peltonen, J., Harjuvaara, A., Jussila, P., & Diarra, F. (9.7.2021). *Ehjänä syntynyt – loppu ”ehetyshoidoille”*. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/8747>
- Ripatti, A. (2014). ”... MUN SUKUPUOLI ON JOSSAIN IHAN MUUALLA KUIN MUN GENITAALEISSA.” - Nuorten transmiesten näkemyksiä sukupuolesta ja sukupuoli-identiteetistä [Opinnäytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/72565>
- Roimu, J., & Välske, T. (2020) *Sukupuolisensitiivinen työote rippikoulutyössä* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/337530>
- Ronkainen, S., Mertala, S. & Karjalainen, A. (2018). Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa S. Ronkainen & A. Karjalainen (toim.), *Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa* (s.17–30). (Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen tutkimuksia 1). Lapin yliopisto.
- Rossi, L-M. (2010). Esityksiä, edustamista ja eroja: representaatio on politiikkaa. Teoksessa T. Knuuttila & A-P. Lehtinen (toim.) *Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi* (s. 261–275). Gaudeamus.

- Ruotsalainen, K. (2002). *Auttajana kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä. Kirkon perheneuvojien käsitys työstään*. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta.
- Saavu (2012). *Saavu, Kirkon saavutettavuusohjelma*. Suomen ev.lut kirkko. <https://evl.fi/documents/1327140/39227522/Kirkon+saavutettavuusohjelma.pdf/6179e385-77b4-3382-3cd1-710651ae36c1?t=1620279620249>
- Salovaara, E. (11.2.2021). Suoraan kysyttyä: Onko pariskuntien kohtelu tasa-
puolista kirkon perheneuvonnassa? 11.2.2021. *Rauhan tervehdys, Seurakuntien verkkomedia*, Oulun seurakunnat. <https://rauhantervehdys.fi/2021/02/suoraan-kysyttyna-onko-pariskuntien-kohtelu-tasapuolista-kirkon-perheneuvonnassa/>
- Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa. (2021).
Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnassa, (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 111, Kirkko ja toiminta). Kirkkohallitus
https://evl.fi/documents/1327140/39461555/KH_sateenkaarinuoret_saavutettava_verkko-pdf_05102021.pdf/578e6b1d-c482-9842-26bd-3b0db9a68153?t=1633502138366
- Sateenkaariperheet ry. (18.10.2021) *Hallituksen esitys perhevapaa uudistukseksi Sateenkaariperheet ry:n lausunto*. Saatavilla 29.12.2021 <https://sateenkaariperheet.fi/lausunnot/lausunto-perhevapaista-eduskunnan-sosiaali-ja-terveysvaliokunnalle/>
- Sateenkaariyhdistys Malkus. (i.a.). *Sateenkaari yhdistys Malkus*. Saatavilla 29.12.2021 <https://www.malkus.fi/>
- Saure, E. (7.11.2019). *Laki ei ole sama kaikille sukupuolille, oikeustieteilijä sanoo*. Ylioppilaslehti. Helsingin yliopisto. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/hyva-yhteiskunta/laki-ei-ole-sama-kaikille-sukupuolille-oikeustieteilija-sanoo>
- Savolainen, M. (2019) *Vaikka olen – Sukupuolisensitiivisyyden ymmärrys Suomen evankelisluterilaisen kirkon nuorisotyössä*. [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<https://www.theseus.fi/handle/10024/227981>

- ScienceDirect. (2020). *Questionnaire Survey*.
<https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/questionnaire-survey>
- Seta ry. (22.9.2021a). *Asiallisen tiedon omena Kirkkohallituksen kasvatus- ja perheasioiden yksikölle*. 22.9.2021. <https://seta.fi/2021/09/22/asiallisen-tiedon-omena-kirkkohallituksen-kasvatus-ja-perheasioiden-yksikolle/>
- Seta ry. (2021b). *Sateenkaarisanasto*. Saatavilla 9.1.2021
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
- Seta ry. (30.11.2020). *Euroopan komission ensimmäinen sateenkaarioikeuksien strategia julkaistiin marraskuussa 2020*.
https://seta.fi/2020/11/30/komissiostrategia2020/?fbclid=IwAR0_lxjGOAYNmn2_2p5VZOg5iyRI_tavME3ls3B-LA4GHeymTPEBETcT5M
- Sihto, T. (2019) *Placing women? How locality shapes women's opportunities for reconciling work and care*. (Väitöskirja). Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.
- Suomen ev.lut. kirkko. (2020). *Perheneuvonta 2020*. Saatavilla 29.12.2021
<https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=150>
- Suomen ev.lut. kirkko. (2011). *Aika puhua – aika vaieta, Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa, Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011: 2*. Kirkkohallitus.
- Suomen ev.lut. kirkko (i.a.-a). *Kirkon perheneuvonta auttaa maksutta*.
Saatavilla 29.12.2021 <https://evl.fi/apua-ja-tukea/ihmissuhteet/kirkon-perheneuvonta-auttaa-maksutta>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-b), *Perheneuvojan erityiskoulutus*.
Saatavilla 29.12.20201
<https://evl.fi/documents/1327140/43013736/Perheneuvonnan+erityiskoulutus.pdf/791b6a54-b621-fa3e-9659-7e91a5b6bad7?t=1591267219532>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-c), *Perheneuvonnan palvelukuvaukset*.
Saatavilla 29.12.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perheneuvonta/palvelukuvaukset>

- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-d). *Perheneuvonta*, Saatavilla 5.9.2020
<https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perheneuvonta>
- Suomen ev.lut. kirkko (i.a.-e). *Ostopalvelusopimukset*. Saatavilla 29.12.2021
<https://evl.fi/osallistu/yhteistyo/seurakuntien-sopimukset/ostopalvelusopimukset>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-f). *Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat oikeudenmukaisuuskysymyksiä*. Saatavilla 29.12.2021 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/sosiaalietiikka/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus>
- Taakasta voimavaraksi. (2019). *Perheneuvontakysely*. Saatavilla 29.12.2021
<http://taakastavoimavaraksi.blogspot.com/2019/09/perheneuvontakysely-osa-1.html>
- Tatar, M., & Emmanuel, G. (2010). Teachers' perceptions of their students' gender roles. *The Journal of Educational Research* 94, 2010:4, 215–224.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2021a). *Kasvatus- ja perheneuvonta*. Saatavilla 29.12.2021 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/kasvatus-ja-perheneuvonta>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2021b). *Sukupuolenmoninaisuus*. Saatavilla 29.12.2021 <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2021c). *Sukupuoli*. Saatavilla 29.12.2021 <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2021d). *Tasa-arvosanasto*. Saatavilla 29.12.2021 <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>
- Tervola-Niemelä, K. (2018). *Kutsumuksen imu ja työn todellisuus Pappien, teologien ja kanttoreiden suhde työhön, työhyvinvointi ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten jäsentutkimuksessa 2018*. (Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 58). Kirkon tutkimuskeskus.
- Tieteen termipankki. (2020a). *Elämäkatsomus*. Saatavilla 29.12.2021
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:el%C3%A4m%C3%A4nkatsomus>

- Tieteen termipankki. (2020b). *Vakaumus*. Saatavilla 29.12.2021
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:vakaumus>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turvallinen perheneuvonta. (2019). *Turvallinen perheneuvonta*. Kirkkohallitus. Saatavilla 11.9.2021
<https://evl.fi/documents/1327140/52613004/Turvallinen+perheneuvonta.pdf/e9e23047-945c-7f8d-4a37-ab1eada4fee6?t=1576673024000>
- Turvallinen seurakunta. (2018). *Turvallinen seurakunta*. Suomen evankelis luterilaisen kirkon julkaisuja 2018. Saatavilla 1.5.2021
<https://evl.fi/documents/1327140/44385363/turvallinen-seurakunta-julkaisu.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2019). *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Saatavilla 3.1.2022 <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Uuskallio, A. (2017). Vanhemmuuden määrittely ja siihen liittyvät ihmisoikeusongelmat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta. *Helsinki Law Review* 11, 2017:1. <https://journal.fi/helsinkilawreview/article/view/HelLRev-2017-1-Uuskallio>
- Valli, R. (2018). Aineiston keruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineiston keruu virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s.92–116) (5. uud. p.). PS-kustannus.
- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura Ab.
- Vilka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.
- Vilka, H. (2010). *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. PS-kustannus.
- Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa, Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Vuori, J. (2001). *Äidit, isät ja ammattilaiset Sukupuoli, toisto ja muunnellat asiantuntijoiden kirjoituksissa* [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/67092>
- Väisänen, T. (2020). Sateenkaarevat pari- ja monisuhteet pari- ja perhetyössä. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja lähisuhteet sateenkaaren alla* (s. 243–254). Gaudeamus.
- Yhteys-liike. (2021). *Etusivu*. Saatavilla 29.12.2021. <https://yhteys.org/>
- Ylimäki, M. (2018). *Sukupuoli varhaiskasvatuksessa: Varhaiskasvattajien puhe sukupuolesta ja sukupuolisensitiivisyydestä* [Opinnäytetyöt, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/144898>
- Özlem, F., Ayfer, & Menekse, N. (2021). Attitudes of nursing students on gender rules and women's work. *Turkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences* 13, 2021:2, 266–274.

LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje (lähetetty 4.2.2021)

Hyvä kirkon perheneuvonnan työntekijä!

Tervetuloa osallistumaan ensimmäiseen kirkon työntekijöiden sukupuolikäsitystä käsittelevään tutkimukseen!

Vastaamisesi on tärkeää, sillä se tekee näkyväksi perheneuvojen henkilökohtaisia käsityksiä ja kokemuksia sukupuolista. Mitä korkeampi vastausprosentti on, sitä enemmän tutkimus tuottaa uutta tietoa perheneuvojen koulutuksen ja opastuksen kehittämiseen.

Kysely toteutetaan Webropol-lomakkeella, johon linkin saat tämän sähköpostin yhteydessä. (Linkki viestin lopussa). Tarkoituksena on, että jokainen vastaaja täyttää lomakkeen yksin ja omasta henkilökohtaisesta näkökulmastaan katsoen. Kyselyyn vastataan nimettömästi, eikä ketään voida yksilöidä lomakkeen perusteella. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselylomakkeita käsittelemme vain minä tutkijana. Kyselyn tuloksia julkistetaan vain yhteen koottuina.

Kyselyllä kerätään tietoa opinnäytetyöhöni **Kirkon perheneuvojen käsitykset sukupuolista**. Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingin toimipisteessä ylempää AMK-tutkintoa Johtamisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan palvelutuotannon kehittäminen - koulutuksessa.

Vastaathan mahdollisimman moneen kysymykseen, jokaiseen kysymykseen ei ole pakko vastata.

Toivon, että jokainen käyttää hetken aikaansa kyselyyn vastaamiseen.

On tärkeää, että jokaisen ääni pääsee tutkimuksessa kuuluville.

Arvioitu lomakkeeseen vastaamisaika on noin 20 minuuttia.

Kyselyyn vastaamiseen kannattaa varata riittävästi aikaa.

Pyydän sinua vastaamaan 28.2.2021 mennessä.

Tutkimustulokset tullaan julkaisemaan valtakunnallisesti vuoden 2021 lopulla.

Jos sinulla heräsi kysymyksiä lomakkeen täytöstä, vastaan mielelläni lisäkysymyksiin sähköpostilla tai puhelimitse.

Opinnäytetyön ohjaajana toimivat Minna Valtonen minna.valtonen@diak.fi ja Marja-Liisa Läksy marja-liisa.laksy@diak.fi

KKP:n yhteyshenkilönä toimii Sari-Annika Pettinen sari-annika.pettinen@evl.fi

[LINKKI LOMAKKEESEEN](#)

Yhteistyöterveisin,

Eppu Rantala

eppu.rantala@kolumbus.fi

0405031909

LIITE 2. Kyselylomakkeen muistutus saatekirje 2. (lähetetty 15.3.2021)

Hyvä kirkon perheneuvonnan työntekijä!

Tervetuloa osallistumaan ensimmäiseen kirkon työntekijöiden sukupuolikäsitystä käsittelevään tutkimukseen ja lämmin kiitos kaikille kyselyyn tähän mennessä vastanneille.

Tämä viesti on lähetetty ensimmäisen kerran helmikuussa. Mikäli sinulta jäi silloin tähän kyselyyn vastaamatta, toivon sinun pysähtyvän tämän äärelle nyt.

Vastaamisesi olisi tärkeää, sillä se tekee näkyväksi perheneuvojen henkilökohtaisia käsityksiä ja kokemuksia sukupuolista. Mitä korkeampi vastausprosentti on, sitä enemmän tutkimus tuottaa uutta tietoa perheneuvojen koulutuksen ja opastuksen kehittämiseen.

Kysely toteutetaan Webropol-lomakkeella, johon linkin saat tämän sähköpostin yhteydessä. (Linkki viestin lopussa). Tarkoituksena on, että jokainen vastaaja täyttää lomakkeen yksin ja omasta henkilökohtaisesta näkökulmastaan katsoen. Kyselyyn vastataan nimettömästi, eikä ketään voida yksilöidä lomakkeen perusteella. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselylomakkeita käsittelen vain minä tutkijana. Kyselyn tuloksia julkistetaan vain yhteen koottuina.

Kyselyllä kerätään tietoa opinnäytetyöhöni ***Kirkon perheneuvojen käsitykset sukupuolista***. Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingin toimipisteessä ylempää AMK-tutkintoa Johtamisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan palvelutuotannon kehittäminen - koulutuksessa.

Vastaathan mahdollisimman moneen kysymykseen, jokaiseen kysymykseen ei ole pakko vastata.

Toivon, että jokainen käyttää hetken aikaansa kyselyyn vastaamiseen.

On tärkeää, että jokaisen ääni pääsee tutkimuksessa kuuluville.

Arvioitu lomakkeeseen vastaamisaika on noin 20 minuuttia.

Kyselyyn vastaamiseen kannattaa varata riittävästi aikaa.

Pyydän sinua vastaamaan 31.3.2021 mennessä.

Tutkimustulokset tullaan julkaisemaan valtakunnallisesti vuoden 2021 lopulla.

Jos sinulla heräsi kysymyksiä lomakkeen täytöstä, vastaan mielelläni lisäkysymyksiin sähköpostilla tai puhelimitse.

Opinnäytetyön ohjaajana toimivat Minna Valtonen minna.valtonen@diak.fi ja Marja-Liisa Läksy marja-liisa.laksy@diak.fi

KKP:n yhteyshenkilönä toimii Sari-Annika Pettinen sari-annika.pettinen@evl.fi

[LINKKI LOMAKKEESEEN](#)

Yhteistyöterveisin, Eppu Rantala

eppu.rantala@kolumbus.fi

0405031909

LIITE 3. Kysely: Kirkon perheneuvojen käsitykset sukupuolista. (lähetetty 4.2.2021 ja 15.3.2021)

Kyselyssä on useita kysymyksiä ja väittämiä, joissa puhutaan sukupuolesta tai sukupuolen moninaisuudesta. Termit on määritelty tässä kyselyssä seuraavasti:

Sukupuoli: Biologinen sukupuoli koostuu genetiikasta ja anatomiasta. Sosiaalinen sukupuoli liittyy ihmisen kulttuurisiin ja juridisiin ominaisuuksiin. Sukupuolen toimijuus tarkoittaa ihmisen roolia yhteiskunnassa. Sukupuoli on siis vahvasti kehoon liittyvä ominaisuus, jonka tulkitsemme suuntaavan ja määräävän toimintaamme. (*Lähde: Vilkkä 2010, Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen.*)

Sukupuolen moninaisuus: Jokaisen ihmisen kokemus sukupuolesta on yksilöllinen. Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa erilaisten sukupuolen kokemusten ja ilmaisutapojen kirjoa. Sukupuolen moninaisuus on tavalla tai toisella osa kaikkia ihmisiä, eikä sitä voi rajata koskemaan vain tiettyä ihmisryhmää. (*Lähde: www.thl.fi*)

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Hiippakunta
  - Espoo
  - Helsinki
  - Kuopio
  - Lapua
  - Mikkeli
  - Oulu
  - Tampere
  - Turku

2. Ikä
  - alle 43-vuotias
  - 43–55-vuotias
  - yli 55-vuotias

KÄSITYKSET JA KOKEMUKSET SUKUPUOLISTA

3. Lue seuraavat väittämät huolella, ja valitse asteikolla 1–5 vaihtoehto, joka mielestäsi kuvaa parhaiten mielipidettäsi. Kyselyn lopussa on avoimia kysymyksiä, joissa voit halutessasi kertoa tarkentavia tietoja myös väittämien aiheista. Vaihtoehdot: 1 (täysin samaa mieltä), 2 (osittain samaa mieltä), 3 (en osaa sanoa/ en halua sanoa), 4 (osittain eri mieltä), 5 (täysin eri mieltä).

kysymys	täysin samaa mieltä 1	osittain samaa mieltä 2	en osaa sanoa/en halua sanoa 3	osittain eri mieltä 4	täysin eri mieltä 5
a) Sukupuolia on vain kaksi					
b) Sukupuoli määräytyy vain ihmisen biologian perusteella.					
c) Ihmisen sukupuoli ei määrittele millaisista asioista hän on kiinnostunut.					
d) Keskustelu sukupuolen moninaisuudesta hämmentää lasten ja nuorten omaa sukupuolikokemusta.					
e) Ajatus siitä, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi, on elämäkatsomukseni mukainen.					
f) Kaikessa kirkon työssä on tärkeää ottaa huomioon sukupuolen merkitys.					
g) Kaikessa kirkon työssä on tärkeää ottaa huomioon sukupuolen moninaisuus.					
h) Minun on helppo keskustella sukupuoleen liittyvistä teemoista ja kysymyksistä asiakastyössä.					
i) Minun on helppo keskustella sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä teemoista kysymyksistä asiakastyössä.					

4. Merkitse kaikki ne käsitteet, joiden merkityksen ymmärrät?

- cis-sukupuolisuus
- transsukupuolisuus
- transihmisyys
- transnainen
- transmies
- transmaskuliinisuus
- transfeminiinisyys
- intersukupuolisuus
- muunsukupuolisuus
- gender queer
- sukupuoli-identiteetti
- androgynisyys
- transvestisuus
- sukupuolivähemmistö
- sukupuolen moninaisuus
- sukupuoli-identiteetti
- sukupuolinormi
- sukupuoliristiriita
- sukupuolidysforia
- sateenkaariperhe
- apilaperhe
- vanhemmuuskumppanuus

5. Valitse omaa kokemustasi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

Vaihtoehdot: 1 (useita kertoja viikossa), 2 (viikottain), 3 (en osaa sanoa/ en halua sanoa), 4 (kuukausittain), 5 (muutaman kerran vuodessa tai harvemmin).

kysymys	useita kertoja viikossa 1	viikottain 2	en osaa sanoa/en halua sanoa 3	kuukausittain 4	muutaman kerran vuodessa tai harvemmin 5
a) Asiakastyössäni nouse esiin sukupuoleen liittyviä teemoja tai kysymyksiä.					

b) Asiakastyössäni nousee esiin sukupuolen moninaisuuteen liittyviä teemoja tai kysymyksiä.					
c) Kohtaan työssäni sukupuoleen liittyviä ongelmatilanteita					
d) Kohtaan työssäni sukupuolen moninaisuuteen liittyviä ongelmatilanteita.					

KÄSITYKSET JA KOKEMUKSET SUKUPUOLEN MERKITYKSESTÄ VANHEMMUDELLE

6. Käsitykseni sukupuolen merkityksestä vanhemmuudelle on muuttunut vuosien varrella? (voit kirjoittaa vastaukseen max. 150 merkkiä)
 kyllä, miten?
 ei, koska...
7. Lue seuraavat väittämät huolella ja valitse niistä asteikolla 1–5 vaihtoehto, joka mielestäsi kuvaa parhaiten mielipidettäsi. Kyselyn lopussa on avoimia kysymyksiä, joissa voit halutessasi kertoa tarkentavia tietoja myös väittämien aiheista. Vaihtoehdot: 1 (täysin samaa mieltä), 2 (osittain samaa mieltä), 3 (en osaa sanoa/ en halua sanoa), 4 (osittain eri mieltä), 5 (täysin eri mieltä).

kysymys	täysin samaa mieltä 1	samaa mieltä 2	en osaa sanoa/ en halua sanoa 3	eri mieltä 4	täysin eri mieltä 5
a) On tärkeää, että lapsella on aina äiti (nainen) ja isä (mies).					
b) Vanhempien sukupuolella ei ole merkitystä, kunhan lapsella on riittävästi turvallisia aikuisia ympärillään.					
c) Äidillä on ensisijainen hoivavastuu.					
d) Isällä on ensisijainen vastuu lasten kurinpidosta.					
e) Äiti voi olla mies					
f) Isä voi olla nainen					

8. Valitse omaa kokemustasi parhaiten kuvaava vaihtoehto

Vaihtoehdot: 1 (useita kertoja viikossa), 2 (viikoittain), 3 (en osaa sanoa/ en halua sanoa), 4 (kuukausittain), 5 (muutaman kerran vuodessa tai harvemmin).

kysymys	useita kertoja viikossa 1	viikoittain 2	en osaa sanoa/ en halua sanoa 3	kuukausittain 4	muutaman kerran vuodessa tai harvemmin 5
a) Asiakastyössäni nousee esiin teemoja tai kysymyksiä, jotka liittyvät sukupuolen merkitykseen vanhemmuudelle.					
b) Kohtaan työssäni ongelmatilanteita, jotka liittyvät sukupuolen merkitykseen vanhemmuudelle.					

KOULUTUS

9. Valitse omaa kokemustasi parhaiten kuvaava vaihtoehto

Vaihtoehdot: 1 (paljon), 2 (jonkin verran), 3 (en osaa sanoa/ en halua sanoa), 4 (vähän), 5 (ei lainkaan).

Kysymys	paljon 1	jonkin verran 2	en osaa sanoa/ en halua sanoa 3	vähän 4	ei lainkaan 5
a) Omiin opintoihini ennen perheneuvonnan erityiskoulutusta on kuulunut sukupuoleen liittyviin teemoihin perehtymistä.					
b) Omiin opintoihini ennen perheneuvonnan erityiskoulutusta on kuulunut sukupuolen					

moninaisuuteen liittyviin teemoihin perehtymistä.					
c) Olen käynyt perheneuvojan tehtävään kuuluvana lisäkoulutuksena koulutuksia, joissa on käsitelty sukupuoleen liittyviä teemoja?					
d) Olen käynyt perheneuvojan tehtävään kuuluvana lisäkoulutuksena koulutuksia, joissa on käsitelty sukupuolen moninaisuuteen liittyviä teemoja?					
e) Olen kaivannut enemmän perheneuvojan tehtävään kuuluvaa lisäkoulutusta sukupuolen teemoihin liittyen.					
f) Olen kaivannut enemmän perheneuvojan tehtävään kuuluvaa lisäkoulutusta sukupuolen moninaisuuden teemoihin liittyen.					
g) Olen perehtynyt työni ulkopuolella sukupuoleen liittyviin teemoihin.					
h) Olen perehtynyt työni ulkopuolella sukupuolen moninaisuuteen liittyviin teemoihin.					

AVOIMET KYSYMYKSET

Toivon, että vastaat vielä näihin avoimiin kysymyksiin.

10. Mitä sukupuoli merkitsee sinulle?
11. Millaisia sukupuoleen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyviä asioita nousee esiin työssäsi?
12. Miten otat työssäsi huomioon sukupuolen?
13. Miten otat työssäsi huomioon sukupuolen moninaisuuden?
14. Mikä keskustelussa eri sukupuolista ja niihin liittyvistä asioista, on sinulle vaikeaa ja mikä helppoa?
15. Miten oma vakaumuksesi vaikuttaa siihen, miten koet ajatuksen sukupuolen moninaisuudesta?
16. Mitä muuta haluat vielä sanoa? Voit myös antaa palautetta lomakkeesta tai lähettää terveisiä tutkijalle. Lämmin kiitos vastauksistasi!

LIITE 4. Tutkimuksen mainos kirkon perheneuvojien uutiskirjeeseen
(julkaistu 12/2020)

Kirkon perheneuvojien käsitykset sukupuolista?

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ylempää AMK-tutkintoa Johtamisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan palvelutuotannon kehittämisen linjalla. Teen opinnäytetyötäni aiheesta **Kirkon perheneuvojien käsitykset sukupuolista**.

Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa kyselyn avulla perheneuvojien käsityksiä sukupuolista ja näin ollen tuottaa uutta tietoa koulutuksen ja opastuksen kehittämiseksi. Kirkon työntekijöiden sukupuolikäsityksistä ei ole olemassa aiemmin tutkittua tietoa.

Kysely toteutetaan nimettömästi Webropol-lomakkeella, joka lähetetään ensi vuoden alkupuolella kirkkohallituksen kautta perheneuvojien esimiehille edelleen lähetettäväksi kaikille perheneuvonnan asiakasvastaanottotyötä tekeville.

Toivon, että jokainen käyttää hetken aikaansa kyselyyn vastaamiseen, sillä tärkeää on, että jokaisen ääni pääsee opinnäytetyössäni kuuluville.

Tutkimustulokset tullaan julkaisemaan vuoden 2021 lopulla.

Yhteistyöterveisin,
Eppu Rantala
nuorisotyönohjaaja

LIITE 5 Kysymyslomakkeen kysymyksen 4 termien selitykset

Cis-sukupuolisuus Cissukupuolinen ihminen identifioituu syntymässä määritellyyn sukupuoleensa ja yleensä myös ilmaisee sukupuoltaan sen mukaisesti. Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu eivät kuitenkaan tarkoita samaa asiaa ja myös cissukupuoliset voivat ilmaista sukupuoltaan monin eri tavoin. Cis on vastakohta sanalle trans; sanat ovat alkuaan latinasta, jossa niillä on merkitys 'tällä puolen' ja 'toisella puolen'.

Transsukupuolisuus Transsukupuolisen henkilön sukupuoli ei vastaa hänen syntymässään määriteltyä juridista sukupuolta. Henkilö kokee siis sukupuoliristiriitaa tätä määriteltyä sukupuolta kohtaan. Tämän vuoksi transsukupuolisella ihmisellä voi olla tarve sukupuolen korjaamiseen lääketieteen avulla ja/tai sukupuolen vahvistamiseen juridisesti. Transsukupuolisen sukupuoli-identiteetti on useimmiten mies tai nainen, mutta se voi olla myös esimerkiksi muunsukupuolinen tai transsukupuolinen.

Transihmisyy Transihminen on yleiskäsite kuvaamaan kaikkia, joiden sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu eroaa odotuksista sille sukupuolelle, johon heidät on syntymähetkellä määritelty. Voi myös olla, että transihmisellä on joskus tällainen kokemus, toisilla tämä kokemus saattaa olla pysyvä.

Transnainen on nainen, joka on syntymässä määritetty pojaksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään nainen. Monet transnaiset viittaavat mieluummin itseensä esimerkiksi sanalla nainen, kuin transnainen.

Transmies on mies, joka on syntymässä määritetty tytöksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään mies. Monet transmiehet viittaavat mieluummin itseensä esimerkiksi sanalla mies, kuin transmies.

Transmaskuliinisuus voi olla jonkin identiteetin lisämääre tai ihmisen identiteetti. Se kuvaa henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti on enemmän maskuliininen, kuin feminiininen, vaikka hänet olisi syntymässä määritelty tytöksi. Henkilö ei välttämättä koe olevansa yksiselitteisesti mies.

Transfeminiinisyys voi olla jonkin identiteetin lisämääre tai ihmisen identiteetti. Se kuvaa henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti on enemmän feminiininen, kuin maskuliininen, vaikka hänet olisi syntymässä määritelty pojaksi. Henkilö ei välttämättä koe olevansa yksiselitteisesti nainen.

Intersukupuolisuus Intersukupuolisia ihmisiä ei pystytä fyysisten ominaisuuksiensa (esimerkiksi sukuelimet tai kromosomit) perusteella luokitteluun kumpaankaan binääriseen sukupuoleen. Intersukupuoliset määritellään syntymässä jompaankumpaan sukupuoleen, mieheksi tai naiseksi, mutta sukupuoli-identiteetti saattaa heillä ole monenlainen.

Muunsukupuolisuus Muun sulusukupuolinen on henkilö, joka ei koe olevansa mies tai nainen, vaan kokee olevansa esimerkiksi sukupuolirajat ylittävä, sukupuoleton tai monisukupuolinen. Toiset muunsukupuoliset kokevat tarvitsevansa korjaushoitoja, toiset eivät.

Gender queer tarkoittaa sukupuolen ilmaisua tai sukupuoli-identiteettiä, joka ei perustu mies - nainen sukupuolikäsityksen kaksijakoisuuteen.

Sukupuolettomuus tarkoittaa sukupuoli-identiteettiä, jossa henkilö kokee olevansa sukupuoli-identiteetiltään sukupuoleton. Toiset sukupuolettomaksi itsensä kokevat henkilöt käyttävät termiä agender.

Androgynisyys tarkoittaa maskuliinisten ja feminiinisten ominaisuuksien tai piirteiden yhdistymistä samassa henkilössä. Joidenkin sukupuoli-identiteetti on androgyni

Transvestisuus tarkoittaa henkilön tarvetta ilmaista pukeutumalla tai eläytymällä toista binääristä sukupuolta, kuin mikä hänelle on määritelty syntymässä. Transvestiitille on usein tärkeää, että hänet kohdataan siinä sukupuolella, jota hän milloinkin ilmentää, mutta hänellä ei ole tarvetta juridisiin tai lääketieteellisiin korjauksiin.

Sukupuolivähemmistö tarkoittaa yleistermiä tai kattokäsitettä kuvaamaan ihmisiä, joiden sukupuolen ilmaisu tai sukupuolen kokemus eivät vastaa sitä sukupuolta, johon heidät on syntymässä määritelty. Termillä voidaan tarkoittaa myös kaikki ihmiset, joiden sukupuolen kokemus ei vastaa jollain tavoin normatiivisia, kaksijaksoisia käsityksiä sukupuolesta.

Sukupuolen moninaisuus Jokaisen ihmisen kokemus sukupuolestaan on monella tavalla yksilöllinen. Osa ihmisistä kokee vahvasti olevansa naisia tai miehiä, osa kokee olevansa molempia, toiset eivät koe olevansa kumpikaan tai jotain näiden kahden ulkopuolella. Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan, että sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa vastakkaisiin, toisistaan erotettaviin sukupuoliin.

Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa henkilön yksilöllistä käsitystä omasta sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan.

Sukupuolinormi Suomessa vallitsee vahva binäärinen, eli kaksijakoinen sukupuolinormi. Sukupuolinormit voivat olla esimerkiksi odotuksia tai oletuksia ihmisen sukupuolesta sen perusteella, miltä hän näyttää tai käsityksiä toisen sukupuolen sopivuudesta työtehtävään, kuin toisen. Sukupuolinormin sijaan saataan käyttää myös sanaa ”sukupuolirooli”.

Sukupuoliristiriita tarkoittaa ihmisen tunnetta siitä, että hänen sukupuolensa ei vastaa hänelle syntymässä määriteltyä sukupuolta.

Sukupuolidysforia tarkoittaa kokonaisvaltaista pahanolon tunnetta, joka johtuu sukupuoliristiriidasta.

Sateenkaariperhe on perhe, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluu sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön.

Apilaperhe on perhe, jossa lapset ovat eri perheyksiköiden lapsia. Esimerkiksi naisparin ja miesparin yhdessä muodostamassa perheessä. Apilaperheissä kaikki vanhemmat ovat lasten sosiaalisia vanhempia, mutta Suomen lainsäädännöstä johtuen vain kaksi heistä voi olla juridisia vanhempia.

Vanhemmuuskumppanuus Vanhemmuuskumppanuudessa ihmiset jakavat suunnitellusti lasten vanhemmuuden olematta toistensa kanssa parisuhteessa.

Lähteet: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. (2021). *Tasa-arvosanasto*.
Seta ry. (2021b). *Sateenkaarisanasto*.